

KULTURMINNER I ØVRE EIKER

Registrering og vurdering av
nyere tids kulturminner og kulturmiljøer

Jo Sellæg

*Jo Sellæg AS
bygningvern
kulturminner
bygningshistorie
kulturhistorie*

*Tollbugata 54
3044 Drammen*

*T: 9552 6992
E: jo@sellaeg.no
W: www.sellaeg.no*

Fagrapport nr. 2

Utarbeidet desember 2016 på oppdrag av Øvre Eiker kommune.

INNHold

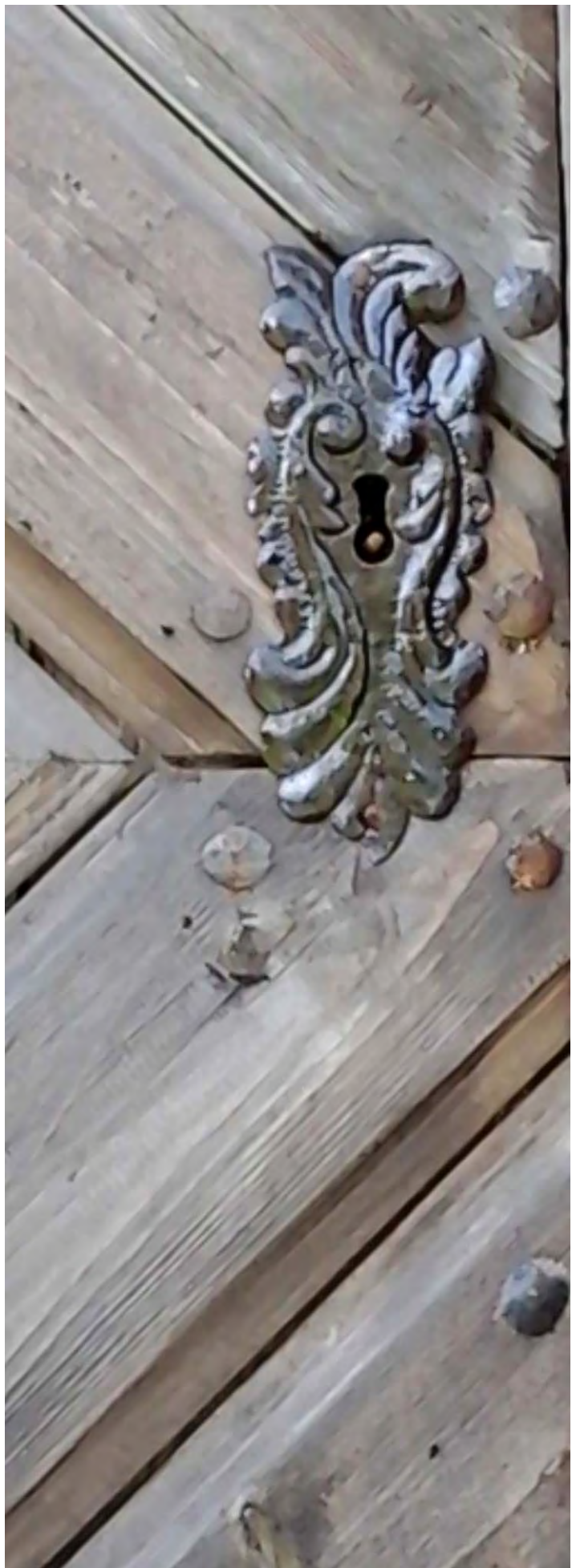
Vurdering av nyere tids kulturminner	side	3
Metode og kriterier	side	4
Registreringen i Øvre Eiker	side	11
Kulturminner i Øvre Eiker	side	13
Utvalgte kulturminner	side	16
Verdifulle kulturmiljøer	side	26
Gamle-Hokksund	side	28
Dyngre	side	32
Fosshaugen og Cellulosen	side	36
Hellefoss	side	40
Skotsmoen	side	42
Fredfoss	side	44
Bergshaugen	side	46
Torberg	side	48
Fossesholm	side	50
Klunderud	side	52
Horne	side	54
Pinsle	side	56
Sørli	side	58
Rustand	side	60
Valheim	side	62
Aspeseter	side	64
Kilder og Litteratur	side	66

Bildene på forsiden:

Øverst: Et alminnelig, men godt bevart og autentisk bryggerhus i Krokgården, Dyngre 16.

Nederst: Løkensgards kombinerte bolig- og forretningsgård i Stasjonsgata 43-45 i Hokksund ble tegnet av arkitekt Bjarne Thinn Syvertsen i 1958 og hører med blant de beste eksempler på norsk etterkrigsmodernisme.

Bildet til høyre: 250 år gammelt rokokko nøkkelskilt på stabburdør. Skiltet har høy kunstnerisk kvalitet og vitner om at noen av landets fremste kunstnere og bygningshåndverkere arbeidet ved Kongsberg kirke i 1750- og 1760-årene. Observante lesere vil legge merke til at skiltet er montert feil vei på døren.

VURDERING AV NYERE TIDS KULTURMINNER

Bygninger og andre kulturminner som er bygd før 1537 er automatisk fredet. Riksantikvaren kan erklære at bygninger oppført mellom 1537 og 1650 er automatisk fredet, mens han kan vedtaksfredet bygninger fra tiden etter 1650. Fredning benyttes først og fremst for kulturminner som har nasjonal betydning. Kulturminner fra nyere tid, og som er viktig å ta vare på i et regional eller lokalt perspektiv, må derfor vurderes særskilt og tas med i kommunedelplan for kulturminner og kulturmiljøer.

Kulturminnevurderingen har til hensikt å innhente informasjon som er nødvendig for å kunne foreta en fornuftig og representativ utvelgelse og prioritering av kulturminner i offentlig planlegging, ved kommunedelplan for kulturminner og kulturmiljøer og i løpende saksbehandling.

Vurderingen er et praktisk redskap for

- kommunen ved arealplanlegging, byggesaksbehandling og kulturformidling,
- fylkeskommunen ved kulturminneplanlegging,
- eierne og brukerne ved å gi forutsigbarhet knyttet til utvikling og drift av eiendom, og
- innbyggerne, som gis kunnskap om viktige, lokale kulturminner.

Øvre Eiker – et pilotprosjekt

Registreringsarbeidet har tidligere skjedd ved bruk av håndskrevne skjemaer i felt og ved fotografering med ordinært kamera. Metoden krevde betydelig etterarbeid med digitalisering og teksting av bildefiler. Dette er nå historie.

Som første kommune i landet tar Øvre Eiker kommune i bruk digitalt verktøy i felt ved registrering og vurdering av kulturminner. Buskerud fylkeskommune har i samarbeid med Geomatikk IKT utviklet et registreringsverktøy for kulturminneregistrering med nettbrett i felt. Registreringsprogrammet har standardiserte betegnelser, nedtrekksmenyer og avkrysningsbokser. Datafilen med informasjon om et kulturminne blir samtidig koblet sammen med kartposisjon (GPS) og foto.

Kommunen engasjerte i oktober 2015 bygningsvernrådgiver Jo Sellæg i firma Jo Sellæg AS til å gjennomføre registrering og vurdering i kommunen. Markarbeidet har pågått fram til november 2016. Arbeidet ble avbrutt i 4 måneder fordi basen med SEFRAK-objekter hos Riksantikvaren viste seg ikke å være komplett.

METODE OG KRITERIER

Fylkeskommunens nye, digitale registrerings- og vurderingssystem er basert på en anerkjente metode og benytter utvelgelseskriterier som har vært praktisert i en rekke kommuner gjennom de siste 25 år. Systemet er i hovedtrekk det samme som Drammen kommune har brukt siden 1989, og som senere er tatt i bruk av Kongsberg, Ringerike, Lier og Nedre Eiker, og en rekke kommuner utenfor fylket. Systemet er kjent som «Jo Sellægs metode».

Øvre Eiker er første kommune som har gjennomført registrering og vurdering på en heldigital plattform, men løsningen er nå også tatt i bruk i pågående registreringer i Modum og Hole. Etter hvert vil samtlige kommuner ha gjennomført en registrering og vurdering av sine kulturminner.

Hvilke objekter er registrert?

Registreringen i denne såkalte *Fagrapport 2* omfatter først og fremst bygninger fra nyere (etterreformatorisk) tid. Arkeologiske fornminner er ivaretatt i Fagrapport 1. Andre typer kulturminner og kulturminner i utmark dekkes av Fagrapport 3.

Nyere tids kulturminner eldre enn år 1900 er tidligere registrert i en landsomfattende datainnsamling som populært kalles «SEFRAK» (SEkretariatet For Registrering Av faste Kulturminner). Registreringen omfatter innsamling av bygningshistoriske data, anvendt byggeteknikk og typologi, enkel oppmåling av planløsning og fotografering. For Øvre Eikers del ble SEFRAK-registreringen gjennomført 1984, 1986-87 og 1991-94.

I utgangspunktet er det de samme hus og faste kulturminner som registreres også denne gang. Etter kommunens ønske er det også registrert og vurdert et utvalg hus fra perioden 1900-1940. I tillegg har registrator lagt inn bygninger som SEFRAK ikke har fanget opp, og noen få nyere bygninger med høy arkitektonisk kvalitet.

Hva er registrert?

SEFRAK-registreringen for 25-30 år siden var en innsamling av kunnskapsdata om bebyggelsen, og dette materialet er fortsatt en verdifull base for forskere. I den nye registreringen har man derfor nøyd seg med å fastslå om de samme bygningene fortsatt eksisterer og hvilken tilstand de er i. I tillegg er bygningenes alder og opprinnelige funksjon registrert i den grad dette er mulig ut i fra lokal kunnskap, skriftlige kilder og registrators bygningshistoriske erfaring. Objektene er også posisjonsbestemt (GPS), og de er fotografert.

En viktig del av arbeidet har vært å vurdere objektenes kulturhistoriske verneverdi. Vern av kulturminner inngår som et tema i kommunens arealplanlegging, og derfor er det behov for hva som er verneverdig og hvilken verneverdi som er knyttet til det enkelte objekt. Registrator har inngående bygningshistorisk kunnskap som gjør det mulig å klassifisere husene ved hjelp av forskjellige kriterier for vern.

REGISTRERINGEN OMFATTER

Identifikasjon (grunninformasjon og stedsinformasjon om objektet):

- Posisjon (GPS)
- Bygningsnummer
- SEFRAK-nummer
- Gårds- og bruksnummer
- Adresse
- Navn på eiendom/gård

Bygningshistoriske data;

- Opprinnelig funksjon
- Datering (alder)

Vurdering av objektets kulturminneverdi

Eksempel på registrering av verneverdier på nettbrett.

Vurdering av verneverdi

Objektene betydning som kulturminner vurderes ut fra åtte forskjellige vernekriterier. Kriteriene er ikke vektet innbyrdes, men skal hver for seg gi indikasjoner på hvilke forhold ved objektet som er av betydning for den samlede vurderingen som registrator kommer fram til.

Det er viktig å være oppmerksom på at man ikke uten videre kan beregne gjennomsnittet av de enkelte kriterier for å komme fram til en samlet vurdering av verneverdi.

Vurderingsnivåer som benyttes er:

- Svært høy verdi
- Høy verdi
- Middels verdi
- Lav eller ingen verdi

Vernekriterier

Følgende vernekriterier benyttes i kulturminneregistrering i forbindelse med kommunedelplan for kulturminner og kulturmiljøer:

- Aldersverdi
- Autentisitet
- Miljøverdi
- Representativitet
- Sjeldenhet
- Kunstnerisk/arkitektonisk verdi
- Kulturhistorisk verdi
- Tilstand

Aldersverdi

Objektets alder har betydning for vurderingen av verneverdi, og verdien øker med alderen.

Svært høy verdi	Objekter antatt oppført før 1775
Høy verdi	Objekter oppført 1775-1849
Middels verdi	Objekter oppført 1850-1924
Lav verdi	Objekter oppført 1925 og senere

Objekter som er satt sammen av flere byggetrinn føres opp med alder etter det eldste byggetrinnet.

Hvis objektet er flyttet, men gjenreist stort sett slik det sto opprinnelig, brukes opprinnelig alder. Når et tilflyttet objekt er betydelig ombygd ved gjenreisning, eller når det opprinnelige bygget bare utgjør en liten del av dagens hus, dateres huset til gjenreisnings- eller fornyelsestidspunktet.

Lorentz von Hadelens hus i Fiskumgata 64 fra omkring 1620 er eksempel på et hus med svært høy alder.

Autentisitet

Objekter som i stor grad har bevart opprinnelig hovedform, og som har beholdt opprinnelige eller tidlige bygningsdeler og detaljer, er autentiske.

Kriteriet kan avgjøre valg mellom objekter av samme type, og får økende betydning med høyere alder på objektet.

Svært høy verdi

Objektet fremstår slik det ble oppført, eller slik det ble bygd om på et tidlig tidspunkt. De aller fleste bygningsdeler og detaljer er originale.

Autentiske fasadedetaljer i stua på Håvet, Rørenveien 33.

Høy verdi

Objektet fremstår i hovedtrekk slik det ble oppført, eller slik det ble bygd om på et tidlig tidspunkt. En god del bygningsdeler og detaljer er originale. Objektet kan likevel ha fått senere endringer i form av tilbygg eller nyere bygningsdeler som i utførelse og form slutter opp om objektets karakter.

Middels verdi

Objektets hovedkarakter og enkelte detaljer er bevart. Nyere bygningsdeler og detaljer kan avvike fra den opprinnelige karakteren.

Lav verdi

Øvrige objekter. Objektet har få eller ingen eldre bygningsdeler bevart.

Kravet som settes til autentisiteten er størst for yngre objekter og settes noe lavere for objekter med høy alder. Hvis vurderingen av autentisitet tar utgangspunkt i en ombygging, må den nye fasaden ha verneverdi i seg selv for å kunne bli betraktet som autentisk.

Miljøverdi

Begrepet benyttes når objekter ligger i sammenheng med andre verneobjekter, har oppsluttende betydning, og setter andre kulturminner inn i en riktig sammenheng, f.eks. som del av anlegg eller som nabobygning til et kulturminne.

Svært høy verdi

Objektet er avgjørende for at naboobjekt(er) av høy verdi skal kunne fremstå i en (bygning)historisk korrekt sammenheng.

Høy verdi

Objektet er av betydning for at naboobjekt(er) skal kunne fremstå i en (bygning)historisk korrekt sammenheng.

Middels verdi

Objektet bidrar til at naboobjekt(er) fremstår i en (bygning)historisk korrekt sammenheng, men kan unnværes.

Lav verdi

Øvrige objekter.

Gamle hus på rad og rekke i Dyngelund. Flere er omfattende endret over tid, men hvert hus er viktig som del av dette miljøet.

Representativitet

Noen hus er representative med hensyn til type, utførelse eller bruk, eller på grunn av lokal egenart. De representerer vanligvis en historisk hustype som er eller har vært vanlig på stedet.

Her brukes tre vurderingsnivåer:

Høy verdi

Objektet er en god representant for en bestemt type eller gruppe objekter.

Middels verdi

Objektet hører med blant en bestemt type eller gruppe objekter, men har enkelte avvikende særtrekk.

Lav verdi

Øvrige objekter

Ved vurdering av representativitet vurderes helhet og hovedform slik bygget fremstår i dag, sammenlignet med hvordan hustypen opprinnelig så ut. Det legges vekt på hovedform, og i mindre grad detaljer. Disse omfattes av autenticitet, se over.

Representativt bryggerhus på Søndre Rud, Kongsbergveien 626.

Sjeldenhet

Et kulturminne kan være sjeldent når det gjelder type, utførelse eller bruk. Begrepet dekker to områder: Objekter som i dag er sjeldne, men som tidligere har vært utbredte, og objekter som var sjeldne på det tidspunkt de ble oppført.

Svært høy verdi

Objektet er sjeldent i nasjonal eller regional sammenheng.

Høy verdi

Objektet er sjeldent i kommunal/lokal sammenheng.

Middels verdi

Objektet er relativt sjeldent i området.

Lav verdi

Øvrige objekter.

Laftet gårdssmie på Skjøl, Aasveien 126 (til venstre), er en av få bevarte og derfor sjelden. Kornløa på Østerud, Østerudveien 33 (til høyre), ble brukt til tørking av korn. Den er den eneste registrerte i Øvre Eiker.

Kunstnerisk/arkitektonisk utførelse

Noen objekter utmerker seg ved å ha spesielt høy arkitektonisk, kunstnerisk eller håndverksmessig kvalitet.

Svært høy verdi

Objekter med svært høy arkitektonisk eller kunstnerisk kvalitet, på nivå med fremragende nasjonale og regionale byggverk fra den aktuelle perioden.

Høy verdi

Objekter med høy arkitektonisk eller kunstnerisk kvalitet, og som hører med blant de beste eksempler på lokal arkitektur fra den aktuelle perioden.

Middels verdi

Objekter som skiller seg ut fra vanlig, god byggeskikk med fasader og/eller utførelse som har høyere kvalitet enn det som var vanlig.

Lav verdi

Øvrige objekter.

Vestfossen skole i Fossgata 7 har svært høy arkitektonisk kvalitet og er et symbolbygg. Skolen ble tegnet av Bjarne Thinn Syvertsen 1953-58

Kulturhistorisk verdi

Noen få hus og steder er knyttet til spesielle begivenheter eller personer, eller de har en plass i den lokale historiefortellingen. Bygninger med identitets- eller symbolverdi kommer også inn under dette kriteriet. Det gjelder objekter som vekker minner og representerer referanser for større grupper av mennesker, eller markerer tilhørighet til et område.

Svært høy verdi

Objekter knyttet til historiske personer eller hendelser av stor nasjonal eller regional betydning. Det vil også gjelde objekter som gjennom sin posisjon i lokalsamfunnet er "allmannseie", eller som har stor identitetsbetydning på nasjonalt eller regionalt nivå.

Høy verdi

Objekter knyttet til historiske personer eller hendelser av stor lokal betydning. Dette vil også gjelde objekter som er en viktig del av lokalsamfunnets identitet.

Middels verdi

Objekter som har en viss betydning som formidlere av lokal historie eller er knyttet til personer av en viss betydning for lokalsamfunnet. Dette vil også gjelde objekter som har en viss symbol- eller identitetsverdi for lokalbefolkningen.

Lav verdi

Øvrige objekter.

Paul Lauritz Aass bygde fra 1861 opp Aass Byggeri i Drammen. Han tro sine barnesko på Kopperud i Kopperudveien 16. Her gjengis låvebygning (som også er svært sjelden som hustype).

Tilstand

Den tekniske tilstanden gjør at noen objekter er mer egnet for vern enn andre tilvarende objekter. Kriterier brukes først og fremst for å skille mellom kulturminner av samme type og verdi, men hvor den tekniske tilstanden kan være forskjellig.

Vurdering av tilstand skjer kun av en overfladisk karakter. Det foretas ikke en nærmere tilstandsvurdering.

Her brukes tre vurderingsnivåer:

Høy verdi

Objekter som er i akseptabel stand, eller som har forfall av overfladisk karakter.

Middels verdi

Objekter i forfall, men hvor det er praktisk og/eller økonomisk mulig å sette objektet i stand.

Lav verdi

Objekter som ikke kan reddes uten betydelig innsats, og hvor istandsettingen vil måtte skje på bekostning av kulturverdiene.

Laftet fjøs og låve i Søndre Snaret, Lauvtjernveien 575. Denne type kulturminner er ofte i forfall, men her er husene i god teknisk stand og er derfor vurdert med høy verneverdi som representanter for hustypen.

Bondsk rokokkodør av høy kunstnerisk kvalitet, sekundært satt inn i et bryggerhus.

Samlet vurdering

Delvurderingene (enkeltkriteriene) gir et inntrykk av hva som vektlegges i den totale vurderingen av objektet. Totalinntrykket skal sammenfattes skriftlig i en samlet faglig vurdering.

De åtte enkeltkriteriene vektlegges forskjellig. En kan derfor ikke "summere" verdien av de enkelte kriterier for å beregne en samlet vurdering. Delvurderingene er likevel nyttige for å sikre at alle forhold ved objektet er vurdert.

Svært høy verneverdi

Høy verneverdi

Middels verneverdi

Lav verneverdi

I merknadsfeltet er det gitt en utdypende begrunnelse.

Gården Rustand på Kongsbergveien 1031 består av seks verneverdige hus som samlet sett utgjør et kulturmiljø.

KULTURMILJØ

Kulturmiljø er et område der kulturminner inngår som en del av en større helhet eller sammenheng. Et kulturmiljø kan for eksempel være et byområde, ei setergrend eller et industriområde med fabrikker og boliger.

Som en del av arbeidet med fagrapporten, er det valgt ut ut kulturmiljøer i kommunen. Disse bør bli foreslått regulert til bevaring gjennom plan- og bygningsloven.

Kulturmiljø verdivurderes ut fra det samme sett med vernekriterier som er benyttet for enkeltobjekter (se definisjonene av enkeltkriterier på foregående sider) og kulturmiljø gis en samlet verneverdi. I tillegg kartfestes kulturmiljøene. Områdene tegnes inn i kartet som er knyttet til registreringsprogrammet *braFelt web*.

I tilknytning til vurderingen legges det inn en begrunnelse for hvorfor kulturmiljøet med avgrensninger er valgt.

I et kulturmiljø vil kulturminner med middels verneverdi være viktige for å opprettholde miljøets helhet og sikre at viktige kulturminner bevares i en riktig kontekst. Vegetasjon, topografi og andre landskapsmessige forhold blir også vurdert ved utvelgelse av kulturmiljø. Dessuten vil arkeologiske funn kunne ha stor betydning for avgrensningen av miljøet.

REGISTRERINGEN I ØVRE EIKER

Registrering i felt ble gjennomført fra 20. oktober 2015 til 26. november 2016. Arbeidet ble avbrutt i fire måneder sommeren/høsten 2016 fordi det manglet grunnlagsdata i databasen. Til sammen ble det registrert 1802 objekter. Disse fordelte seg slik:

ALLE OBJEKTER etter hovedgrupper		
Objekter vurdert i felt		1803
Herav:	Revet/brent	276
	Lav/ingen verneverdi	484
	Verneverdige objekter	1043

Det ble tatt 6488 fotografier, de fleste knyttet til verneverdige objekter.

SEFRAK-svinn

Materialet gir grunnlag for en etterkontroll av kulturminnene som ble SEFRAK-registrert i 1984-1994. Hensikten har vært å kartlegge hvor mange av bygningene som er gått tapt siden den gang. SEFRAK-registeret for Øvre Eiker omfatter 1608 objekter. Av disse husene, som alle er eldre enn hundre år, er bare drøyt halvparten verneverdige.

SEFRAK-OBJEKTER TAPT SISTE 25-30 ÅR		Objekter:	%	
SEFRAK-objekter i base		1608	100,00 %	
Herav:	Revet/brent	411	25,5 %	47,6 %
	Lav/ingen verneverdi	355	22,1 %	
	Verneverdi (fra middels til svært høy)	842	52,4 %	

Det er alarmerende at 25% eller hele 411 objekter av den registrerte bebyggelsen på totalt 1608 hus er revet eller brent i perioden. Dette innebærer at ett prosentpoeng av kulturminnene går tapt hvert år. Hvis det ikke lykkes å redusere det årlige tapet, vil alle dagens kulturminner være tapt før utgangen av vårt århundre.

Dette betydelige tapet av eldre bebyggelse underbygger behovet for en kommunal kulturminneplan og en aktiv kommunal holdning til hvordan man kan sikre at gjenværende kulturminner blir ivarettatt.

I tillegg kommer at mange hus er omfattende modernisert, slik at aldersverdien er gått tapt. Her er det registrert 355 hus som hører til gruppen med *lav eller ingen verneverdi*. Disse bygningene er gått tapt som kulturminner. Sammen med gruppen revet/brent utgjør de nærmere halvparten (47%) av SEFRAK-bygningene.

Datfangsten

Registreringene og vurderingene fra feltarbeidet foreligger i form av data på to forskjellige informasjonsplattformer.

Den ene er knyttet til programmet *BraFelt web* og består av et kart med symboler som viser plassering av hvert enkelt objekt. Her er også kulturmiljøene tegnet inn. Hvis man markerer enkeltobjekter, får man opp informasjonen om objektet, og her ligger også bildene som følger som vedlegg til datafilen. For å bruke denne basen må man ha tilgang til serveren hos *Geomatikk IKT*, og bruken er derfor forbeholdt saksbehandlere i kommune og fylke.

De innsamlede data (med unntak av foto) foreligger også i form av en excel-fil. Filoppsettet er ikke ferdig utviklet fra programleverandørens side, og viktige opplysninger som er lagt inn i databasen mangler i utskriften. Registratør har derfor måttet supplere materialet og bearbeide oppsettet slik at det blir leselig og lett tilgjengelig for brukere. Til dette formål har registratør utarbeidet sitt eget skjema for presentasjon av registreringer og vurderinger.

Skjemaet

Presentasjonskjemaet er et biprodukt i registreringen. Skjemaet er basert på regneark (Excel-filen fra databasen) og gir mulighet til å sortere materialet og utarbeide statistisk grunnlag for ulike oversikter.

Skjemaet er delt inn i tre hovedfelt med en rekke kolonner i hvert felt:

- Identifikasjonsopplysninger (grønt tittelfelt).
- Bygningshistorisk informasjon (gult tittelfelt).
- Kulturminneevaluering (blågrått tittelfelt).

Skjemaet er utarbeidet i breddeformat A3 og er sortert i 4 grupper:

1. Verneverdige kulturminner (Svært høy, høy og middels verneverdi)
  2. Lav eller ingen verneverdi
  3. Revet eller brent
  4. Dobbeltoppført i registreringsgrunnlag (dvs. ikke medtatt i registrering)
- Skjemaet følger som vedlegg til rapporten.

ØVRE EIKER KOMMUNE - KULTURMINNEREGISTRERING OG VURDERING 2016															Jo Sellæg		Dato eksportert: 01/12/16, 09:00						
Utvalg: Alle															Ridgjuer i bygningsvern		Sist oppdatert: 7/12/16						
Identifikasjon:															Bygningshistoriske data:				Kulturminneevaluering:				
Id	Brakke- st	Posisjon: Lengde- Lattitude	Objektnummer: Bygning- nummer	Eiendomsdata: Gnr/Bnr- nummer	Grense	Adresse	Navn	KM Beskrivelse	Opprinnelig funksjon:				Datering				Lav verneverdi	Kriterier for vern og Verneverdi:				Beskrivelse vurdering	
									Bohus	Uttak	Handel/Service	Løst/Annet/Andre	1700-tallet	1700-tallet	1800-tallet	1800-tallet		Kulturmiljø	Kulturmiljø	Kulturmiljø	Kulturmiljø		
								Festet Bygning				Kvalitet 1900-tallet				Kvalitet 1900-tallet							
								Festet Bygning				Kvalitet 1900-tallet				Kvalitet 1900-tallet							
								Festet Bygning				Kvalitet 1900-tallet				Kvalitet 1900-tallet							
								Festet Bygning				Kvalitet 1900-tallet				Kvalitet 1900-tallet							
								Festet Bygning				Kvalitet 1900-tallet				Kvalitet 1900-tallet							
								Festet Bygning				Kvalitet 1900-tallet				Kvalitet 1900-tallet							
								Festet Bygning				Kvalitet 1900-tallet				Kvalitet 1900-tallet							
								Festet Bygning				Kvalitet 1900-tallet				Kvalitet 1900-tallet							
								Festet Bygning				Kvalitet 1900-tallet				Kvalitet 1900-tallet							
								Festet Bygning				Kvalitet 1900-tallet				Kvalitet 1900-tallet							
								Festet Bygning				Kvalitet 1900-tallet				Kvalitet 1900-tallet							
								Festet Bygning				Kvalitet 1900-tallet				Kvalitet 1900-tallet							
								Festet Bygning				Kvalitet 1900-tallet				Kvalitet 1900-tallet							
								Festet Bygning				Kvalitet 1900-tallet				Kvalitet 1900-tallet							
								Festet Bygning				Kvalitet 1900-tallet				Kvalitet 1900-tallet							
								Festet Bygning				Kvalitet 1900-tallet				Kvalitet 1900-tallet							
								Festet Bygning				Kvalitet 1900-tallet				Kvalitet 1900-tallet							
								Festet Bygning				Kvalitet 1900-tallet				Kvalitet 1900-tallet							
								Festet Bygning				Kvalitet 1900-tallet				Kvalitet 1900-tallet							
								Festet Bygning				Kvalitet 1900-tallet				Kvalitet 1900-tallet							
								Festet Bygning				Kvalitet 1900-tallet				Kvalitet 1900-tallet							
								Festet Bygning				Kvalitet 1900-tallet				Kvalitet 1900-tallet							
								Festet Bygning				Kvalitet 1900-tallet				Kvalitet 1900-tallet							
								Festet Bygning				Kvalitet 1900-tallet				Kvalitet 1900-tallet							
								Festet Bygning				Kvalitet 1900-tallet				Kvalitet 1900-tallet							
								Festet Bygning				Kvalitet 1900-tallet				Kvalitet 1900-tallet							
								Festet Bygning				Kvalitet 1900-tallet				Kvalitet 1900-tallet							
								Festet Bygning				Kvalitet 1900-tallet				Kvalitet 1900-tallet							
								Festet Bygning				Kvalitet 1900-tallet				Kvalitet 1900-tallet							
								Festet Bygning				Kvalitet 1900-tallet				Kvalitet 1900-tallet							
								Festet Bygning				Kvalitet 1900-tallet				Kvalitet 1900-tallet							
								Festet Bygning				Kvalitet 1900-tallet				Kvalitet 1900-tallet							
								Festet Bygning				Kvalitet 1900-tallet				Kvalitet 1900-tallet							
								Festet Bygning				Kvalitet 1900-tallet				Kvalitet 1900-tallet							
								Festet Bygning				Kvalitet 1900-tallet				Kvalitet 1900-tallet							
								Festet Bygning				Kvalitet 1900-tallet				Kvalitet 1900-tallet							
								Festet Bygning				Kvalitet 1900-tallet				Kvalitet 1900-tallet							
								Festet Bygning				Kvalitet 1900-tallet				Kvalitet 1900-tallet							
								Festet Bygning				Kvalitet 1900-tallet				Kvalitet 1900-tallet							
								Festet Bygning				Kvalitet 1900-tallet				Kvalitet 1900-tallet							
								Festet Bygning				Kvalitet 1900-tallet				Kvalitet 1900-tallet							
								Festet Bygning				Kvalitet 1900-tallet				Kvalitet 1900-tallet							
								Festet Bygning				Kvalitet 1900-tallet				Kvalitet 1900-tallet							
								Festet Bygning				Kvalitet 1900-tallet				Kvalitet 1900-tallet							
								Festet Bygning				Kvalitet 1900-tallet				Kvalitet 1900-tallet							
								Festet Bygning				Kvalitet 1900-tallet				Kvalitet 1900-tallet							
								Festet Bygning				Kvalitet 1900-tallet				Kvalitet 1900-tallet							
								Festet Bygning				Kvalitet 1900-tallet				Kvalitet 1900-tallet							
								Festet Bygning				Kvalitet 1900-tallet				Kvalitet 1900-tallet							
								Festet Bygning				Kvalitet 1900-tallet				Kvalitet 1900-tallet							
								Festet Bygning				Kvalitet 1900-tallet				Kvalitet 1900-tallet							
								Festet Bygning				Kvalitet 1900-tallet				Kvalitet 1900-tallet							
								Festet Bygning				Kvalitet 1900-tallet				Kvalitet 1900-tallet							
								Festet Bygning				Kvalitet 1900-tallet				Kvalitet 1900-tallet							
								Festet Bygning				Kvalitet 1900-tallet				Kvalitet 1900-tallet							
								Festet Bygning				Kvalitet 1900-tallet				Kvalitet 1900-tallet							
								Festet Bygning				Kvalitet 1900-tallet				Kvalitet 1900-tallet							
								Festet Bygning				Kvalitet 1900-tallet				Kvalitet 1900-tallet							
								Festet Bygning				Kvalitet 1900-tallet				Kvalitet 1900-tallet							
								Festet Bygning				Kvalitet 1900-tallet				Kvalitet 1900-tallet							
								Festet Bygning				Kvalitet 1900-tallet				Kvalitet 1900-tallet							
								Festet Bygning															

KULTURMINNER I ØVRE EIKER

Formålet med registreringen var å avklare objektenes

- opprinnelig funksjon og
- alder (datering).

Den viktigste oppgaven var likevel å vurdere objektenes

- verneverdi som kulturminner.

Opprinnelig funksjon

I historisk sammenheng er Øvre Eiker en landbrukskommune, noe som bekreftes av at 2/3-deler av objekter med verneverdi har vært knyttet til primærnæringen. Hvis vi ser på hver vernegruppe for seg, finner vi omtrent det samme forholdstallet. Blant de 612 registrerte landbruksbygningene finner vi et stort spenn av hustyper – fra store enhetslåver og ned til småhus som stall, smie, sommerfjøs og stabbur. I denne gruppen er stabburene godt representert, men vi har ikke separat telling for denne hustypen.

VERNEVERDIGE OBJEKTER		OPPRINNELIG FUNKSJON									
		Bolighus	Uthus	Industri	Handel Service	Jakt Fangst Fiske	Offentlig	Landbruk	Kyst-kultur	Ferdsel	Bygård
Svært høy verneverdi	84	41	19	8	2	0	13	49	0	3	0
Høy verneverdi	433	174	165	15	5	1	18	296	0	4	3
Middels verneverdi	526	321	151	6	7	1	15	267	0	3	2
Samlet verneverdi	1043	536	335	29	14	2	46	612	0	10	5
		Flere objekter er registrert i to funksjonsgrupper									

Vi ser også at boliger utgjør en halvpart av verneobjektene. Mange boliger ligger på gårdsbruk, men det som trekker opp gruppen er det store innslaget av urbane hus (byhus) i kulturmiljøene i Gamle-Hokksund, Dyrge og Fosshaugen. Til gruppen bolighus hører også kårboliger og bryggerhus som har (eller har hatt) boligrom.

Begrepet uthus dekker driftsbygninger i landbruket så vel som vedskjul og andre uthus knyttet til bolighus på landet og i bystrøk. Det er i den forbindelse greit å merke seg at enkelte hustyper hører med i mer enn en kategori, slik at summen av de ulike funksjoner overstiger summen av antall objekter.

Industrikommunen Øvre Eiker er godt representert med 29 industrianlegg. Dette er store bygg og til dels bygg med flere byggetrinn. De 46 offentlige anleggene omfatter blant annet mange skoler (også tidligere skoler), og dessuten forsamlingslokaler/foreningslokaler og kirker.

Det kan av og til være vanskelig å fastslå tidligere bruk. Smia på Kårtvet, Åssideveien 310, ble registrert som sommerfjøs i SEFRAK, men mangler fjøsets gjødsel-luke og tradisjonell inngang i gavlen. Smier i laftet tømmer er i dag meget sjeldne og bygningen har svært høy verneverdi.

Alder

Ved registrering er det gjort forsøk på å datere bygningene. I mange tilfeller foreligger det allerede en kjent datering fra for eksempel eieren, fra SEFRAK, fra lokalhistorien og andre kilder. Det er også tatt høyde for at dateringer i enkelte kilder er misvisende eller upålitelige. Som eksempel kan nevnes Buskerudbindene av Norske gårdsbruk. Her er eldre dateringer basert på hva eierne har anslått av alder da gårdsopplysninger ble samlet inn i 1940-årene. De fleste eldre hus er her opplyst å være «oppført» i år 1840, 1790, 1740, 1690 eller 1640. Erfaringene viser at vi ikke kan stole på disse dateringene.

Datering er stort sett utført på grunnlag av registrators kjennskap til byggeskikk og basert på hustype, hovedform, byggeteknikk (inkludert lafting) og planløsning. Hvis eldre bygningsdeler er bevart, har også materialutførelse og andre bygningsdetaljer gitt muligheter for datering. Ved usikkerhet er det da tatt forbehold i kommentarfeltet.

Programmet som benyttes gir en grov inndeling i hele århundre. For de siste 200 år er dateringen også brutt ned på kvartiler, dvs. kvarte århundre.

VERNEVERDIGE OBJEKTER		ALDERSFORDELT											
		Før 1700	1700-tallet	1800-tallet	1800-tallet i kvartiler:				1900-tallet	1900-tallet i kvartiler:			
					1.	2.	3.	4.		1.	2.	3.	4.
	Objekter:	7	31	30	14	9	2	3	16	11	2	3	0
Svært høy verneverdi	84	0	49	290	57	73	60	67	94	76	15	1	1
Høy verneverdi	433	0	18	333	20	39	64	142	174	153	17	1	1
Middels verneverdi	526	7	98	653	91	121	126	212	284	240	35	5	2
Samlet verneverdi	1043	Noen objekter er ikke aldersbestemt i kvartiler											

Tabellen vider at det finnes 7 bygninger i Øvre Eiker som er oppført på 1600-tallet eller tidligere. Disse syv, som alle naturlig hører hjemme i gruppen av svært verneverdig kulturminner, omfatter:

- Haug kirke, Kirkeveien 2 (delvis middelalder).
- Fiskum gamle kirke, Kongsbergveien 687 (middelalder).
- Fossesholms hovedbygning, Fossgata 49 (deler av bygget er fra midten av 1600-tallet).
- Fossesholms nordre sidebygning, Fossgata 49 (delvis et tilflyttet langloft fra før 1664).
- Smie på Busland, Buslandveien 5 (trolig 1600-tallet, tilflyttet).
- Våningshus på Fiskum, Fiskumgata 64 (omkring 1620).
- Hovedbygning på Berg, Semsveien 180 (1600-tallstype, men trolig tidlig 1700-tallet).

Tar vi med bygg som er oppført på 1700-tallet kommer vi opp i et antall på 104 objekter eldre enn 200 år. Det er overraskende få, og skyldes nok de store omveltninger i landbruket fra noe før midten av 1800-tallet som satte nye krav til driftsbygninger.

Den desidert største gruppen hører hjemme på 1800-tallet.

Industrialiseringen med påfølgende tilstrømning av nye innbyggere fra bygdene gjenspeiles i det store antallet registrerte kulturminnene fra slutten av 1800-tallet og tidlig 1900-tallet (4. kvartil 1800-tallet og 1. kvartil 1900-tallet).

Ser vi på kolonnene for de to siste kvartilene på 1900-tallet, så er det beskjedne 7 objekter som er tatt med blant etterkrigstidens hus, og bare 5 av disse har høy eller svært høy verneverdi. De fleste er med på vernelisten på grunn av høy arkitektonisk kvalitet.

Endringer i lafteteknikken over tid gjør det mulig å gi en grovmasket datering av laftevegger.

Verneverdige kulturminner

Formålet med registreringsarbeidet var å vurdere objektenes verneverdi som *kulturminner*. Valgene som er gjort, er basert på kunnskap og erfaring innenfor fagfeltet. Registrator har vurdert objektenes egenskaper innenfor hvert av de 8 temaene (kriteriene). *For å forstå vurderingene som er gjort, er det viktig å gjøre seg kjent hva de ulike kriteriene innebærer, og hvordan verdivurderingene praktiseres.* Dette fremgår av metodebeskrivelsen (se side 4-9).

Som tidligere omtalt, ble 1803 objekter vurdert. De aller fleste av disse var SEFRAK-registrerte hus som i hovedsak var oppført før år 1900. Det ble også vurdert 230 objekter som stort sett var oppført i perioden 1900-1940. I tillegg la registrator inn 55 nyere og eldre bygninger. Som det fremgår av tabellen til høyre, ble noe over halvparten (58%) av objektene vurdert til å ha en verneverdi som kulturminne.

ALLE OBJEKTER etter hovedgrupper		
Objekter vurdert i felt		1803
Herav:	Revet/brent	276
	Lav/ingen verneverdi	484
	Verneverdige objekter	1043

Av 1043 objekter med verneverdi, er 526 eller omtrent halvparten klassifisert som middels verneverdige. Det innebærer i de fleste tilfeller at kulturminnet er betydelig endret og at viktige elementer eller bygningsdeler er skiftet ut. I mange tilfeller vil det være mulig å foreta en stilmessig tilbakeføring, men selv en god kopi vil ikke kunne erstatte en autentisk – «ekte» – original.

VERNEVERDIGE OBJEKTER	
	Objekter:
Svært høy verneverdi	84
Høy verneverdi	433
Middels verneverdi	526
Sum verneverdi	1043

Når hus med middels verneverdi inngår i et kulturmiljø, har de en viktig miljømessig betydning. I kapitlet om kulturmiljøer vil vi se at kommunen har tre verneverdige urbane områder der til dels svært gamle gateløp er definert av tilstøtende bebyggelse. Selv om de fleste husene i Gamle-Hokksund, i Dyngge og på Fosshaugen er omfattende endret og derfor er ført opp med middels verneverdi, er denne bebyggelsen avgjørende for områdenes karakter. Disse husene har derfor fått høy verdi i kriteriet for miljø. I miljørammen vil denne type objekter være uerstattelige.

De to viktigste verneklassene er *høy verneverdi* og *svært høy verneverdi*. Begge rommer objekter som er viktig for forståelsen av lokal byggeskikk og bygningskultur.

Objektene med *svært høy verneverdi* ble i en nabokommune omtalt som «de umistelige». Dette er kremen av kulturminner, og representerer kulturverdier som har interesse og oppmerksomhet langt utover lokalsamfunnet. Alle har stor regional betydning, og noen vil også ha nasjonal betydning. En liten gruppe blant disse bygningene er fredet etter norsk lov og har derfor et strengere vern som også omfatter interiører. Forvaltningen av dette vernet er underlagt Riksantikvaren og fylkeskommunen.

Likevel vil vernet av de aller fleste av de 84 med svært høy verneverdi være et kommunalt ansvar. Det er derfor all grunn til at lokalsamfunnet løfter fram disse kulturminnene.

Beskjedne 83 svært verneverdige objekter er imidlertid ikke nok til å gi ettertiden et fullstendig inntrykk av kulturarven fra våre forfattere. Til det er denne bygningsarven for variert og uensartet. Disse 84 klarer heller ikke å gi oss et sannferdig bilde av hovedtrekkene i byggeskikken. Det dreier seg tross alt om bygningsutvikling over 300-400 år og med 30, 40 eller kanskje 50 forskjellige funksjoner. Tidligere var det også stor forskjell på hva slags hus de forskjellige sosiale klasser hadde anledning til å bygge. Derfor må vi ta vare på både den staselige storgården og den enkle husmannsplassen. Det er i klassen med høy verneverdi vi finner bredden av eksemplene på variasjonsrikdommen som utfyller og supplerer vår kunnskap om fortiden.

En original lemmedør som er merket av elde er en historieforteller.

UTVALGTE KULTURMINNER

Kulturminner på liste

Registreringssystemet er basert på at informasjon om det enkelte kulturminne skal være tilgjengelig på server for saksbehandlere i kommune og fylke. Det er naturlig at den skriftlige informasjonen også gjøres tilgjengelig for eiere, brukere og allmenheten generelt, for eksempel på kommunens websider. Informasjon om verneverdi, alder o.a. kan også legges inn i kommunens kartbase.

Registrator ser likevel behovet for at innhentet kunnskap og de vurderinger som er foretatt formidles sammen med rapporten, og har derfor utarbeidet to lister som følger som vedlegg (se omtale side 12).

De 84 «umistelige»

Plassen tillater ikke presentasjon av hvert enkelt kulturminne, men flere omtales under kulturmiljøene. På de nærmeste sider gjengis et utvalg bygg med svært høy eller høy verneverdi og kavalkaden avsluttes med et redigert utdrag av vernelisten der alle 84 med svært høy verneverdi er med.

Eksempler på offentlige og halvoffentlige bygg

Skolene er symbolbygg og blant de viktigste offentlige hus i lokalsamfunnet, ikke minst fordi de fleste innbyggere har et langvarig forhold til dem gjennom sin skolegang. Aerkjente arkitekter ble engasjert til å utforme disse byggene. Flere nye skoler ble reist i 1920-årene, og blant disse er Røkeberg skole i Røkebergveien 59 (til venstre, oppført 1922) og Skotselv skole i Dalerveien 6 (oppført 1924) blant de best bevarte og har svært høy verneverdi.

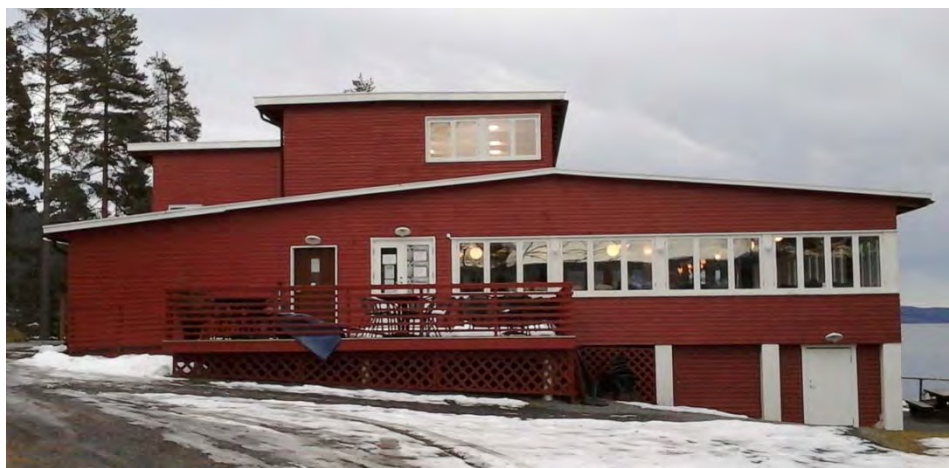

Et annet offentlig bygg med stor symbolverdi er Hokksund jernbanestasjon i Drammensveien 2A. Jernbanen la stor vekt på en god estetisk utforming av stasjonsbygningene og engasjerte landets fremste arkitekter til å tegne. Hokksund fikk ny stasjonsbygning i 1897 og arkitekt var Kristianiaarkitekten Paul Due som i mange år hadde «lokalkontor» i Drammen. Bygget er preget av den nye jugendstilen som på denne tid begynte å gjøre seg gjeldende. Koblingshuset i Sundhaugveien 168 på Sundhaugen (til høyre) er en del av kraftlinjen mellom Hakavik kraftverk ved Eikeren og Asker. Dette huset er også knyttet til jernbanen fordi kraftverket med tilhørende overføringslinjer ble bygd i forbindelse med elektrifiseringen av jernbanen i 1920-årene. Arkitekt for kraftverket med tilhørende bygninger var Sigmund Brønne. Både jernbanestasjonen og kraftverket med overføringsanlegg er vernet gjennom verneplaner for statlige eiendommer.

Sørenskrivergården i Stryken 8 hører med til de markante offentlige bygg som de fleste har et forhold til. Hovedbygningen med et tilhørende og like elegant uthus ble oppført i 1904 etter tegninger av den halvt svenske og ganske så ukjente arkitekten Karl Güettler. Anlegget har svært høy verneverdi. Telthuset i Telthusgata 1 (til høyre) skal være oppført i 1754 for lagring av proviant og utstyr til forsvarrets virksomhet på Lerbergmoen. Bygningen ligner til forveksling på et stort stabbur, og i prinsippet er det ingen bygningsmessig forskjell. Telthuset var depot for militært materiell og tjente offentlig formål. Bygningen, som er fredet, er en del av fortellingen om Lerbergmoen.

To vidt forskjellige forsamlingshus hører med blant kulturminner med svært høy verneverdi. Til venstre inngangsdøren i bedehuset Utsikten i Kopperudhøgda 28. Dette er en sjelden bygning med særegen utforming og stilelementer fra både sveitserstil, dragestil og barokk. Huset er opplagt utformet av en arkitekt, men han kjenner vi ikke navnet på. Mer kjent er restauranten på Sundhaugen – den såkalte «Sundhaugen turistpaviljong». Den markante funkisbygningen er tegnet av arkitekt Christian Fr. Arbo og oppført i to byggetrinn i 1937 og 1938.

Daler prestegård i Verksveien 114 er den gamle administrasjonsbygningen til Hassel jernverk. Bygningen er gjenreist etter en brann i 1840-årene og er opplagt utformet av en arkitekt eller velskolert byggmester. Fasaden med den elegante løvsagdekoren er typisk for senempirens møte med sveitserstilen midt på 1800-tallet. Bygget representerer siste fase av jernverkets historie, men er også et viktig symbolbygg som kapellangård. Og den er fredet. Düvelgården i Verksveien 80 (til høyre) lå tidligere et stykke lenger opp i veien. Også denne bygningen tilhørte Hassel jernverk og tjente verket i glansperioden på 1700-tallet. Sannsynligvis holdt verkets skole også til her. Rokkкодøren og enkelte andre detaljer antyder en datering omkring 1760-70-årene. Svært høy verneverdi.

Bolighus

Stuebygninger med 1-3 rom er den tradisjonelle boligen på mindre bruk og i urbane områder gjennom flere hundre år. Flere av disse stuebygningene er senere tatt i bruk som bryggerhus og kårhus på gårdene. Et av de eldste og mest autentiske eksempler finnes på Valtun i Grøslundveien 12 (over til venstre, svært høy verneverdi). Stua med utkraget loftsetasje er ca. 300 år gammel og har svært høy verneverdi. Den er flyttemerket og ombygd fra sperretek til åstak på 1700-tallet, noe som gjør den spesiell. Stua på Nordre Snaret (til høyre, høy verneverdi) er fra første halvdel av 1800-tallet, men viderefører denne byggetradisjonen.

Gjennom 1600-tallet og tidlig på 1700-tallet bygges det 2-etasjes bolighus på mange gårder, og disse har svalgang med trapp. Først ute er nok byhusene i Gamle-Hokksund og Vestfossen. Et særtrekk for Eiker og Sandsvør er at svalen bare dekker 2/3-del av langveggen mot tunet. Noen få hus av denne typen er bevart, som på Mellom-Råen i Åssideveien 668 (til venstre, høy verneverdi).

Samme hustype har vi i meget autentisk utgave på Rolvsrud i Haugerudveien 11 (til høyre, svært høy verneverdi), men her er planløsningen snudd og omarbeidet utpå 1800-tallet til en 4-delt romplan omkring et pipeløp.

Inn på 1800-tallet får vi et bredere spekter av hustyper. Nå kommer halvannen etasjes bygninger med boligrom i røstet. Første byggetrinn på Brekke i Eikerveien 275 (til venstre, svært høy verneverdi) har fortsatt en 4-delt planløsning, men nå med en høy knevegg som gir større bruksareal på loftet (huset er senere forlenget mot venstre). På Søndre Lunde i Vestre Kongsvei 14 (til høyre, høy verneverdi) finner vi et mindre og yngre hus av samme type.

Større gårder hadde behov for flere rom og bygde i to fulle etasje. Midtgangsplanen med to eller fire rom på hver side av en midtgang fikk utbredelse mot slutten av 1700-tallet. Det finnes fortsatt en rekke godt bevarte bygninger av denne typen på Eiker, og de fleste er oppført fra tidlig på 1800-tallet og fram mot 1850. Bildet viser Klommestein i Klommesteinsveien 101 (til venstre, svært høy verneverdi). Dette var lensmannsgård med et større rombehov enn på de fleste andre bruk.

Første arkitekttegnede hus på Øvre Eiker må være Petraborghus fra 1802 i Grindaveien 36. Her møter vi en bygning som er påvirket av mellom-europeiske tradisjoner med loggia (inntrukket veranda) og søyler i midtpartiet mot hagen. Vi kjenner ikke arkitekten, men huset er svært tidlig ute med valmtak med lav takvinkel og med empirevinduer, så det er sannsynlig at Niels Otto Omsted har søkt topp kvalifisert bistand. Det er fristende å trekke inn arkitekt C. F. Stanley, som praktiserte i Norge akkurat på den tid, men det ble også utdannet «arkitekter» på Bergseminaret på Kongsberg. Huset har svært høy verneverdi.

Petraborghus med sitt elegante valmtak er en ensom svale. Det klassiske empirehuset fikk i stedet et steilt tak med halvvalm, slik vi har noe få eksempler på i vårt område, ikke minst etter påvirkning fra miljøet på Kongsberg. Det beste og trolig tidligste eksempel er Gulliksrud i Gamle Kongsbergvei 247 (til venstre, svært høy verneverdi) hvor første generasjon smårutede vinduer er beholdt da empirevinduene ble satt inn.

Søndre Vålen i Voldstadveien 220 (til høyre, svært høy verneverdi) er noe yngre og har fått empirens klassiske portikus med søyler og trekantgavl mot hagen. Vi finner hustypen gjennom det meste av 1800-tallet og i to etasjer, men taket blir mindre bratt, og rene veggflater blir avløst av profilerte paneler med senempirens mange dekorative detaljer. Eksempelvis Nordre Darbu i Kongsbergveien 655 (til venstre, høy verneverdi).

I 1860-årene kommer sveitserstilen i full bredde, og på kort tid er den enerådende. Ny kunnskap om sunne hus påvirker utformingen. Huset løftes opp på høy grunnmur, får stor takhøyde som gir mye frisk luft i rommene, får store vinduer som slipper inn masse lys og tak som stikker langt ut over veggen og beskytter mot fuktighet. Profilerte paneler maskinhøvles nå på dampsg og båndsgen gjør løvsagdekoren oppnåelig for store grupper husbyggere. Nå blir de fleste loft innredet med soverom. Hovedbygningen på Mugerud i Kongsbergveien 1159 (til venstre, høy verneverdi) ble oppført i 1912, men er representativ for en stil som da hadde vært populær i et halvt århundre.

Få år senere kommer en fornyelse i form av enklere detaljering og vinduer med jugendstilens ruteinndeling i øverste vindusramme, som på Nordre Skjelbred i Kongsbergveien 360 (til venstre, høy verneverdi) fra 1916.

For øvrig ble et stort antall eldre hus bygd om og modernisert i sveitserstil med tidens typiske verandaer. Et par eksempler er Jøstansrud i Dunserudhagen 49 (til venstre, høy verneverdi) og Sluten i Sluten 298 (til høyre, svært høy verneverdi). Den siste har fått påbygd loftsetasje og to verandaer med elegant blondedekor. Vinduene fra 1700-tallet er gjenbruk fra en betydelig større bygning.

Ved inngangen til 1900-tallet begynner arkitektene for alvor å gjøre seg gjeldende når det gjelder planlegging av boliger. Industrien går foran og engasjerer arkitekter til både å utforme fabrikkbygninger og boliger for arbeidere og funksjonærer. I miljøet mellom Vestfossen sentrum og Fredfoss ble det tidlig reist en rekke kvalitetshus. Her er Langgården i Fredfossgata 11-15 (til venstre, høy v.verdi) og Ulgebo 1 i Fredfossgata 20 (til høyre, høy v.verdi.)

Holmen-Hellefoss har lang tradisjon med boligbygging. Her gjengis Øvre Hellefossvei 42 (til venstre, middels verneverdi) og bestyrerboligen i Øvre Hellefossvei 23 (til høyre, svært høy verneverdi). Den siste har sitt forbilde i 1700-tallets barokke storgårdsarkitektur, og er bygd opp rundt en gammel laftekjerne. Det er laftekassen fra den nedre Hoen-gården som etter ca. 220 år på Hoen fikk en ny bruk her i 1920.

Vestfossen Cellulose hadde sin direktørbolig på gården Nordre Lunde i Lundegata 24. Herfra gjengis den elegante røkerboligen i nybarokk stil (til venstre, høy verneverdi). For internatskolen Sanssouci ble det i 1920-årene reist vaktmesterbolig og rektorbolig i Hasselveien 27 og 29 (til høyre, høy verneverdi).

Mange byggmestere og murmestere sto selv for tegnearbeidet og fant sitt eget uttrykk innenfor den nyklassiske stilen. Et par gode representanter er Olleby i Frognestveien 23 (til venstre, høy verneverdi) og Furulund i Lyngveien 2 (til høyre, høy verneverdi). Den siste er oppført i lokalprodusert betongstein.

Landbrukets bygninger

Bygningsarven i landbruket er mangfoldig, både når det gjelder variasjonsrikdommen innenfor et bruksområde så vel som eksempler på næringens brede spekter av bruksområder. Her er noen eksempler, og flere finnes i omtalen av kulturmiljøene.

Stabburet var gårdens forrådskammer og en viktig bygning i gårdsdriften. Her er eksempler på enkeltbur, dobbeltbur og til og med en tredelt utgave som ikke har sin make i bygda, kanskje en ombygd låve (til venstre)?

Stabburene i bygda spenner over et rikt register av varianter og type. Det er likevel påfallende mange som er oppført over samme lest. Fra 1870-årene og fram til tidlig på 1900-tallet ble det bygd et stort antall enkle laftebur med 1-2 rom og for det meste i halvannen etasje (til venstre). Disse burene har ikke laftehoder, men tømmeret er bundet sammen med såkalt kamlaft. Fordelen var at de kunne kles uten behov for utforing og laftekasser.

Med dragestilen kom fra 1890-årene arkitekttegnede «skrytebur» på en og annen storgård (nede til venstre). Disse ble forbilde for enklere dragestilsbur som ble laftet i smått tømmer eller lafteplank (midten under). Buret nede til høyre er et sjarmerende eksempel på et eldre, enetasjes bur som er modernisert med loftsetasje i dragestil.

Tidligere kunne en gård ha en rekke frittstående og laftete driftsbygninger som dekket hver sin funksjon. Fjøs og stall ble gjerne reist på hver side av låvebygninger (øverst til venstre). Fra 1870-årene kom den rødmalte enhetslåven som samlet de fleste funksjoner under ett tak (til høyre). Fjøset ble fortsatt laftet, eller det ble murt opp av teglstein, mens låven ble reist i bordkledd bindingsverk. Det var heller ikke uvanlig å bygge inn eldre bygninger i en ny låve (over).

Fortsatt finnes noen få laftede låver på Øvre Eiker. Låven øverst til høyre er av Numedalstype og ligger i Lurdalen.

Nedenfor gjengis eksempler på hus oppført til bestemte formål på gården.

Fra venstre mot høyre: Bryggerhus med vedskjul, frittliggende vedskjul og sommerfjøs – også kalt vårfjøs. Nedre rekke: tørkehus (kjone), smie, brønnhus og maskinhus (de to siste er enestående på Eiker!).

Byhus omfatter forretningsgårder, leiegårder og andre bolighus som forholder seg til en urban bystruktur slik vi kjenner det fra Hokksund og Vestfossen. Tre kulturmiljøer (lenger bak i rapporten) omhandler denne type bebyggelse, men Eiker har også verneverdige enkeltbygg i urbane områder. Her er noen eksempler:

Halvorsethgården i Storgata 27-33 i Vestfossen (over og til høyre) er en slik gård – typisk for forretningsgårder sent på 1800-tallet og tidlig 1900-tallet. Murgården med delvis pusset teglsteinsfasade er rimelig autentisk og har høy verneverdi. Her er også et stort uthus (til høyre, høy verneverdi) som gjør anlegget komplett.

Lenger ned i Storgata ligger nr. 43 med fin detaljering fra 1920-årene (skrått ned til høyre, høy verneverdi).

Hokksund har også sine byhus, men de fleste er endret over tid. Her er Stasjonsgata 70 fra 1915 i avsløpt jugendstil et landemerke for reisende med toget (nederst til høyre, høy verneverdig, nå under rehabilitering). Huset er opprinnelig oppført som bankbygg og derfor mer påkostet enn byhus flest.

Et par småhus gjør krav på oppmerksomhet. På Parkløkka ved stasjonen i Vestfossen ligger en liten musikkpaviljong i helstøpt betong fra 1926 (under, høy verneverdi). Går vi skrått over Jernbanegata til nr. 8 finner vi ei lita stue som angivelig skal være den eneste som overlevde bybrannen. Huset er tilflyttet og har i nyere tid vært kunstnerbolig for Norges første og største (?) stuntpoet – Tristan Vindtorn (under, høy verneverdi).

Objektnummer:		Eiendomsdata:			Bygningshistoriske data:		Vern: Svært høy verneverdi
Bygnings-nummer:	SEFRAK-nummer:	Gnr/bnr:	Adresse:	Navn/gård:	Opprinnelig funksjon:	Datering:	Beskrivelse verddivurdering
160787880		62/2/0	Aasveien 126	Skjøl	Smie	1700-tallet	Meget sjelden, rimelig autentisk og høy alder.
160673486	06240101062	143/5/0	Aspeseter	Aspeseter	Låve	Trolig 1. halvdel 1800-tallet.	En av bygdas to største laftete låver, og trolig den eldste. Autentisk, høy alder og god stand.
160715464	06240203018	35/1/0	Bessebergveien 22	Hedenstad	Bolig	1. kvartil 1800-tallet	Sjeldent stort våningshus med høy alder, delvis original kledning, sveitserstils veranda og tak. Sjelden.
160690623	06240105011	119/6/0	Bollerud 23	Bollerud	Bolig	Søndre del 1774, tilbygd 1852.	Meget høy alder og autentsitet. Sjelden også slik den ble modernisert i empirestil.
19827836		39/509/0	Bruksgata	Siloene	Industri	Trolig omkring 1960.	Høy arkitektonisk kvalitet. Landemerke som symbolerer sista fase i industrivirksomheten i Vestfossen.
19834220		15/1	Buslandveien 4	Busland Søndre	Bur	1763. Påbygd 2. etg på 1800-tallet.	Tilflyttet, sjeldent bur. Autentisk og i god stand. Tilflyttet fra Grenskogen, Sigdal.
19833399		15/2	Buslandveien 5	Busland	Smie	Siste halvdel 1600-tallet eller tidlig 1700-tallet.	Tilflyttet. Sjelden bygningstype med uvanlig høy alder. Autentisk og i god stand.
160784105		186/60	Dalerveien 6	Skotselv skole	Skole	Sannsynligvis 1920 årene.	Symbolbygg. Arkitekttegnet og med høy kvalitet.
160749059	06240406030	4001/2/0	Drammensveien 2 A	Hokksund stasjon	Jernbanestasjon	1897	Symbolbygg og arkitektonisk perle. Fredet 2002.
160730048	06240405022	102/8/0	Dynge 34	Jordmorgården	Bolig	Kan være sent 1700-tallet.	Fredet.
160689730	06240209038	111/3/0	Eikerveien 275	Brekke	Bolig	Usikker datering, 2 eller 3 byggetrinn, delvis 1700-t.	Sjelden bygningstype bevart, høy kvalitet, meget autentisk.
19827836		39/6/0	Fabrikkgata 5	Hollenderbygget	Industri	1912	Signal bygge. Viktigste formidler av Vestfossen papirfabrikks historie. Rimelig autentisk og godt bevart.
160708514		39/402/0	Fabrikkgata 21	Gamle Vestfossen Kraftstasjon	Kraftverk	1909	Tidlig kraftstasjonsbygning i autentisk forfatning..
160678410	06240104067	153/1/0	Fiskumgata 64	Fiskum	Bolig	Omkring 1620.	Automatisk fredet. Trolig eldste profane hus i kommunen. Laftekjerne med dekor, oppført av Lorents v. Hadelen.
160724064	06240403002	98/19/0	Fossbergveien 29	Fossberget	Bryggerhus	Kan være fra 1. kvartil 1800.	Sjeldent autentisk og godt bevart bryggerhus fra tiden.
160713666		39/54/0	Fossgata 7	Skolen	Skole	Skole 1913 totalt ombygd og omfattende utvidet til nytt anlegg 1953.	Skoleanlegg med svært høy arkitektonisk kvalitet. Arkitekt Bjarne Thinn Syvertsen. Symbolbygg i kommunen.
160713585	06240203039	39/283/0	Fossgata 49	Fossesholm	Bryggerhus	Senere tilbygg mot øst.	Tilflyttet langloft fra før 1664. Meget sjeldent bygg. Fredet.
160713577	06240203040	39/283/0	Fossgata 49	Fossesholm	Posthus (vannpost) med klokketårn	1773	Fredet. Symbolbygg og arkitektonisk perle. Mulig oppført av Brede Rantzau.
160713593	06240203038	39/286/0	Fossgata 49	Fossesholm	Bolig	Til- og påbygg omkr. 1700 og forlenget 1763.	Fredet. Det fremste kulturminne i kommunen.
160713593	06240203041	39/286/0	Fossgata 49	Fossesholm	Sidebygning		Fredet.
160713550	06240203043	39/286/0	Fossgata 49	Fossesholm	Fjøs med trev	Omkring 1785	Eneste bevarte steinfjøs av noe størrelse i kommunen. Fredet.
160716320		35/10/0	Fredfossgata 37	Fredfoss Uldvarefabrikk	Industri	1. kvartil 1900-tallet.	Sentral bedrift i kommunens historie, symbolbygg.
160716312	06240205042	35/10/0	Fredfossgata 39	Hauge	B olig	Mulig 1808	Symbolbygg for industrivirksomheten og bygda. Høy alder, autentsitet og sjeldenhet.
160716339		35/10/0	Fredfossgata 41	Fredfoss Uldvarefabrikk	Industri	1. kvartil 1900-tallet.	Symbolbygg med høy arkitektonisk kvalitet.
160675586	06240102003	141/6/0	Gamle Kongsbergvei	Bråten	Bolig	Sent 1700-tallet eller tidlig 1800-tallet.	Tidligere utbredt, nå sjelden bygningstype i autentisk, men forfallen tilstand. Bør reddes!
160677511	06240104089	142/1/0	Gamle Kongsbergvei 247	G ulliksrud	Bolig	Tidlig 1800-tallet.	Trolig arkitekttegnet, naturlig sammenheng med Olafsens arkitekturundervisning på Bergseminaret. Sjeldent høy autentsitet for et 200 år gammelt bolighus.
160675381	06240102010	134/8/0	Gamle Kongsbergvei 485	Liverudmoen	Bolig, skystasjon.	Første halvdel 1700-tallet, på- og tilbygd på 1700-tallet.	Meget sjeldent eksempel på tilbygg med skjevt røste, utbredt på 1700-tallet, men i dag meget sjeldent. Skyskifte på Sølvveien.
uten nr.		2072/1/0	Gamle Kongsberg-vei ved nr. 615	Smedbrua	Bru	1767	Fredet. Trolig landets eldste, bevarte steinhvelvsbru.
		2072/1	Gamle Kongsbergvei mellom 434 og 447	Skogen bru, Lille Smedbrua	Kulvert	Trolig 1760-årene	Fredet. Sjelden, meget høy alder.
160761598	06240507018	90/5/0	Geveltseterveien 34	Skar	Liten låve	Usikker datering.	Sjelden, laftet låve på mindre bruk.
160696400	06240305004	68/1/0	Gorudveien 91	Ødegård	B olig	4. kvartil 1700-tallet, kledd og dører 1. kv. 1800-tallet	Sjelden bygningstype, høy håndverkskvalitet og med originalvinduer stort sett bevart.
160686472	06240203002	39/12/0	Grindaveien 36	Petraborg	Bolig	1802	Lystgårdspreget anlegg med unik planløsning med lodgia og høy kvalitet på bevarte deler av interiør. Symbolbygg knyttet til Fossesholms historie.
160671858	06240103021	130/4/0	Grosvoldveien 551	Pinsle	Bryggerhus.	Midt på 1700-tallet.	Et av de eldste bevarte bryggerhus i bygda. Barokk dør med geriker. Meget sjelden, rimelig autentisk.
160719184	06240302038	83/15/0	Grøslundveien 12	Valtun	Bolig på husmannsplass	1. halvdel 1700-tallet.	Flyttet, ombygd og påbygd med utkragning på 1700-tallet. Utkragning alderstrekk og svært sjeldent. Spor etter sperretak (også en sjelden konstruksjon).
160767561		115/31	Hakavikveien 1033	Hakavik kraftverk	Kraftverk	1916-1922	Høy arkitektonisk kvalitet og symbolbygg i autentisk og god stand. Fredet. . Arkitekt Sigmund Brønne.
160776242	06240207057	7/5/0	Haugerudveien 11	Rolvrsrud	Bolig	Sent 1700-tallet, eventuelt tidlig 1800-tallet.	Meget sjelden (unik) planløsning. Høy alder, meget autentisk. Plan snudd mot nytt tun. Svært viktig å verne.
160776277	06240207058	7/5/0	Haugerudveien 11	Roldsrud	Låve	Kan være sent 1700-tallet.	Laftet låve med sjukuer på begge langsider. Høy alder, meget sjelden og i god stand.
19823725	06240403031	100/69/0	Hobbelstadgata 8	Hus nr. 108 Dynge	Bolig	Sent 1600-tallet eller tidlig 1700-tallet.	Fredet 1979. Sjelden byhustype med svært høy alder og autentsitet.
160722495	06240305009	70/4/0	Hoensvannsveien 2	Gorud	Bur	Kan være noe eldre.	Sjelden burtype med steilt tak og lysglugger med skodder.
160739509	06240308006	78/2/0	Hoensveien 37 A	Hon Øvre	Bur	8. kvartal 1800-tallet	Nasjonalromantisk kopi av telemarksbur. Høy håndverksmessig kvalitet. Meget sjelden i nasjonal sammenheng.
7994850	06240207014	1/1/0	Hornegata 89	Horne Søndre	låve, stall, utedo	Midten av 1800-tallet eller noe tidligere.	Sjeldne bygninger. Bygdas største laftelåve i god stand. Eneste bevarte store stall med trev. Utedo med 4 seter.
160708115		49/78/0	Jernbanegata 8		Bolig	Usikker datering.	Kunstnerbolig for stundpoet Triztan Vindtom. Huset er tilflyttet. Angivelig eneste hus som sto over storbrannen.
160747897	06240307027	77/1/0	Kirkealeen 22	Haug prestegård	Bur	1700-tallet	Stort flatbygdsbur med høy alder og prestegårdstilhørighet.
160693312	06240409009	77/1/0	Kirkeveien 2	Haug kirke	Kirke	Tårn og vestvegg i skipet er middelalder (etter tradisjonen 1152), skipet ca 1862 og gravkammer 1771.	Fredet

Objektnummer:		Eiendomsdata:			Bygningshistoriske data:		Vern: Svært høy verneverdi
Bygningsnummer:	SEFRAK-nummer:	Gnr/bnr:	Adresse:	Navn/gård:	Opprinnelig funksjon:	Datering:	Beskrivelse verdivurdering
160778660	06240401022	108/1/0	Klommesteinveien 101	Klommestein	Bolig	Sent 1700-tallet eller tidlig 1800-tallet	Kultur og administrasjonssted i bygda. Stilmessig bevart selv omfasadene er fornyet.
160687223	06240104011	161/1/0	Kongsbergveien 460	Hegstad	Bolig	Deler av huset er trolig eldre, men kan ikke tidfestes uten nærmere undersøkelser.	Til tross for tekniske utfordringer er dette et viktig kulturminne som kan ha meget høy alder.
160689927	06240104148	154/44/0	Kongsbergveien 687	Fiskum kirke	Kirke	Middelalder	Kirkested og kirke med svært høy alder og autenticitet.
160673117	06240103029	150/1/0	Kongsbergveien 1031	Rustand	Kvernhus, bur.	1864 som kvern, bur fra tidlig 1800-tallet.	Trolig eneste "bevarte" kvernhus i kommunen. Flyttet og utvidet med forrom til bruk som bur.
160673060	06240103031	150/1/0	Kongsbergveien 1031	Rustand	Smie	1700-tallet.	En av meget få bevarte smier. Autentisk, med høy alder og i god stand.
160756535		189/144	Kopperudhøgda 28	Utsikten	Bedehus	Første kvartil 1900-tallet.	Arkitekttegnet i dragestil. Sjelden og særegen utforming
160753676	06240503079	189/14/0	Kopperudveien 16	Kopperud	Låve med fjøs.	Kan være eldre.	Megeyt sjelden, høy alder og god tilstand.
160763507	06240505011	195/2/0	Leversbyveien 411	Grøtåsen	Bolig	Kan være noe yngre.	Til tross for dårlig kjellermur er dette huset et enestående verneobjekt på grunn av høy alder og autenticitet.
160679921	06240101016	147/9/0	Lurdalsveien 640	Myrhagen	Låve	Usikker datering, kan være noe eldre.	Utkraget laftelåve, meget sjelden på flatbygdene. Autentisk og i meget god stand.
160765496	06240503088	184/6/0	Nedre Lobben 56	Lobben Store	Bolig	Trolig slutten på 1700-t., alternativt 1. tiår 1800-tallet.	Meget få slike bygninger er bevart.
Ikke på kartet		169/1	Rakkestadveien 141	Rakkestad Øvre	Brønnhus (hus over postkar)	Fjerde kvartil 1800-tallet.	Eneste postkar-bygning i kommunen og kanskje i regionen. Derfor meget sjelden.
160759402	06240506004	204/1/0	Ringeriksveien 696	Dramdal Øvre	Bur	Kan være eldre.	Meget sjeldent dobbeltbur med midtgang.
160710608		35/32/0	Røkebergveien 59	Røkeberg skole	Skole	1922	Nyklassisistisk skole med høy arkitektonisk kvalitet, rimelig autentisk og viktig som symbolbygg pgav bruk.
160734973	06240306003	73/54/0	Rørenveien 33	Håvet	Bolig	Tilbygg mot øst fra midten av 1800-tallet.	Meget sjelden bygningstype i autentisk skikkelse. Svært høy verneverdi til tross for tekniske problemer.
160699221	06240201001	61/11/0	Semsveien 180	Berg	Bolig (hovedbygning)	Sent 1600-tallet/tidlig 1700-tallet. Tilbygd omkring 1830.	Utkraget (meget sjelden) og med svært høy alder. Oppført av eier med høy posisjon.
160762888	06240504018	191/4/0	Skotselvveien 719	Norjordet	Bolig	Kan være noe eldre.	Sjeldent godt bevart empirehus.
160720379		78/4/0	Skotselvveien 359	Skjolden	Bryggerhus. Tidl.hovedbyg.	Kan være noe eldre.	Sjeldent autentisk bolighus med så høy alder.
160684933	06240501027	205/002	Sluten 298	Sluten	Boelig	Til-, om- og påbyg. Framstår som tidlig 1900-tallet.	Sjeldent godt bevart bolighus med så høy alder. Løvsagdekor omfattende og sjeldent høy kvalitet. Vinduer med kunstnerisk kvalitet er gjenbruk fra 1700-tallet.
160749997		77/553	Stasjonsgata 43 og 45	Stasjonsgata 43, Hokksund.	Forretningsgård med bolig	1960.	Sen-funkis av sjelde høy kvalitet . Typiske for en markante arkitekter. Sannsynligvis hans beste bygg fra siste del av hans virke. Arkitekt Bjarne Thinn Syvertsen.
160743611	06240405049	103/137/0	Storgata 43	Tingstua	Tinghus/forman nskapslokale ("Rådhus").	1840.	Kommunens "vugge". Symbolbygg og sentralt hus i kommunens historie.
160731559		103/84/0	Storgata 48	Arbeidern.	Samfunnshus og kino	1939	Sentralt hus i kommunen. Arkitekt Rinnan og Tveten.
160731915	06240405034	102/26/0	Storgata 75	Falchegården	Bolig	Angivelig 1760. Vestre del eldst. Tilbygd 1800-t.	Sentralt hus i kommunehistorien, høy alder og sjelden som stilobjekt.
160743921		103/6/0	Stryken 8	Sorenskrivergården.	Sorenskrivergård	1904.	Arkitekt Karl Guettler.Sentral bygning i kommunens historie.
160743948		103/6/0	Stryken 8	Sorenskrivergården.	Uthus	1904	Viktig del av kulturmiljøet. Arkitekt Karl Guettler.
160713852	06240203051	39/3/0	Strømmesgata 1	Fossesholm	Bolig	Lafteskjernen kan være noe eldre.	Helt autentisk fra tidlig sveitserstil, med løvsagdekor av høy kvalitet og gammelt vindusglass. Svært sjelden i dag.
160691131		121/2/0	Sundhaugveien 168	Koblingshus, Sundet.	Koblingshus linje Hakavik-Asker	1922	Fredet. Ark Sigmund Brønne.
160691123		121/2/0	Sundhaugveien 168	Restaurant, Sundhaugen Turistpav.	Restaurant/kafe	1937 og 1938 (2 byggetrinn).	Tradisjonssted og symbolbygg. Sjelden som funksjonrestaurant og rimelig autentisk. Arkitekt Chr. Fr. Arbo
160731214	06240405099	103/203/0	Telthusgata 1	Lerbergmoen telthus	Telthus for forsvaret	Angivelig 1754.	Unik bygning i regional sammenheng. Vern gjennom landsvermplanen for forsvaret.
160715529		34/1	Torbergveien 16	Torberg	Bolig	1700-tallet. Eldre kjerne i vestre del, tilbygd omkr. 1800.	Sjeldent god bevart og autentisk som bygd for 200 år siden. Opprinnelige vinduer 2. etg. og 1. etg preget av modernisering midt på 1800-tallet. Meget sjelden.
160723785	06240403008	96/15/0	Vendelborggata 44	Smedstad	Smie	1800-tallet.	Sjelden bygning knyttet til viktig kulturhistorie. Tilflyttet.
160754761	06240503035	186/211/0	Verksveien 114	Daler, Bakke prestegård	Administrasjonsbygning	Gjenreist etter brann i 1840-årene.	Administrasjonsbygning Hassel jernverk. Senere kapellangård. Arkitekttegnet. Symbolbygg. Fredet.
160785241	06240503034	189/3	Verksveien 93	Düvelgården	Industri, skole	1700-tallet.	Eneste bevarte hus fra Hassel jernverk som fremstår slik det ble utformet tidlig på 1800-tallet. Første etasje og flere bygningsdetaljer fra 1700-tallet.
160763930	06240502056	178/2/0	Vestbyveien 98	Solli	Bolig	Oppført 1860-årene. Fasadedetaljer 1908.	Komplett sveitserbygning med eldre kjerne. Sjeldent vakker dekor.
160712333	06240202013	46/3/0	Vestre Kongsvei 16	Lunde Søndre	Bolig	Siste halvdel 1700-tallet.	Til tross for nyere endringer er huset med så høy alder sjeldent autentisk. Høy kvalitet og elegant detaljering.
160775580	06240207069	32/12/0	Vinsvoldveien 85	Vinsvoll	Bolig	1. kvartil 1800-tallet.	Stort og tidstypisk våningshus, rimelig autentisk, sjelden og høy alder. Tiltakende takskader har forhåpentligvis ikke gjort større skade på bygningskroppen.
160703504	06240205004	25/4/0	Voldstadveien 220	Valen Søndre	Bolig	Oppgitt oppført 1868/1869, men stilmessig tilhørende periode 1805-1840.	Sjeldent og arkitektonisk elegant utformet hus, høy autenticitet og i god stand.
160729449		79/115	Øvre Hellefossvei 23		Direktørbolig Holmen-Hellefoss	Lafteskjerne omkring 1700. Gjenreist i nybarokk stil 1. kvartil 1900-tallet.	Sjelden i utforming og størrelse, og meget autentisk. Symbolbygg for industrisamfunnet. Tilflyttet laftebygning fra Nedre Hoen.
160686116	06240103007	128/5/0	Assideveien 310	Kårtvet	Smie.	1. kvartil 1800-tallet. Usikker datering,mulig noe yngre.	Sjelden bygningstype, her i god og rimelig autentisk stand. Skal ha komplett interiør.
160677910		127/1	Assideveien 453	Stavlum	Bolig	1760-70-årene.	Planløsningen representerer overgangsform mellom svalgangshus og moderne planløsninger fra slutten av 1700-tallet. Høy kvalitet på laftearbeid og detaljering.
160678127	06240104143	125/4/0	Assideveien 525	Klunderud	Bolig	2 byggetrinn, midten 1700-tallet, nordre del 1816.	Svalgangsbygning omrøstet og tilbygd. Sjeldent utviklingsmønster. Interiører også sjeldent godt bevart.

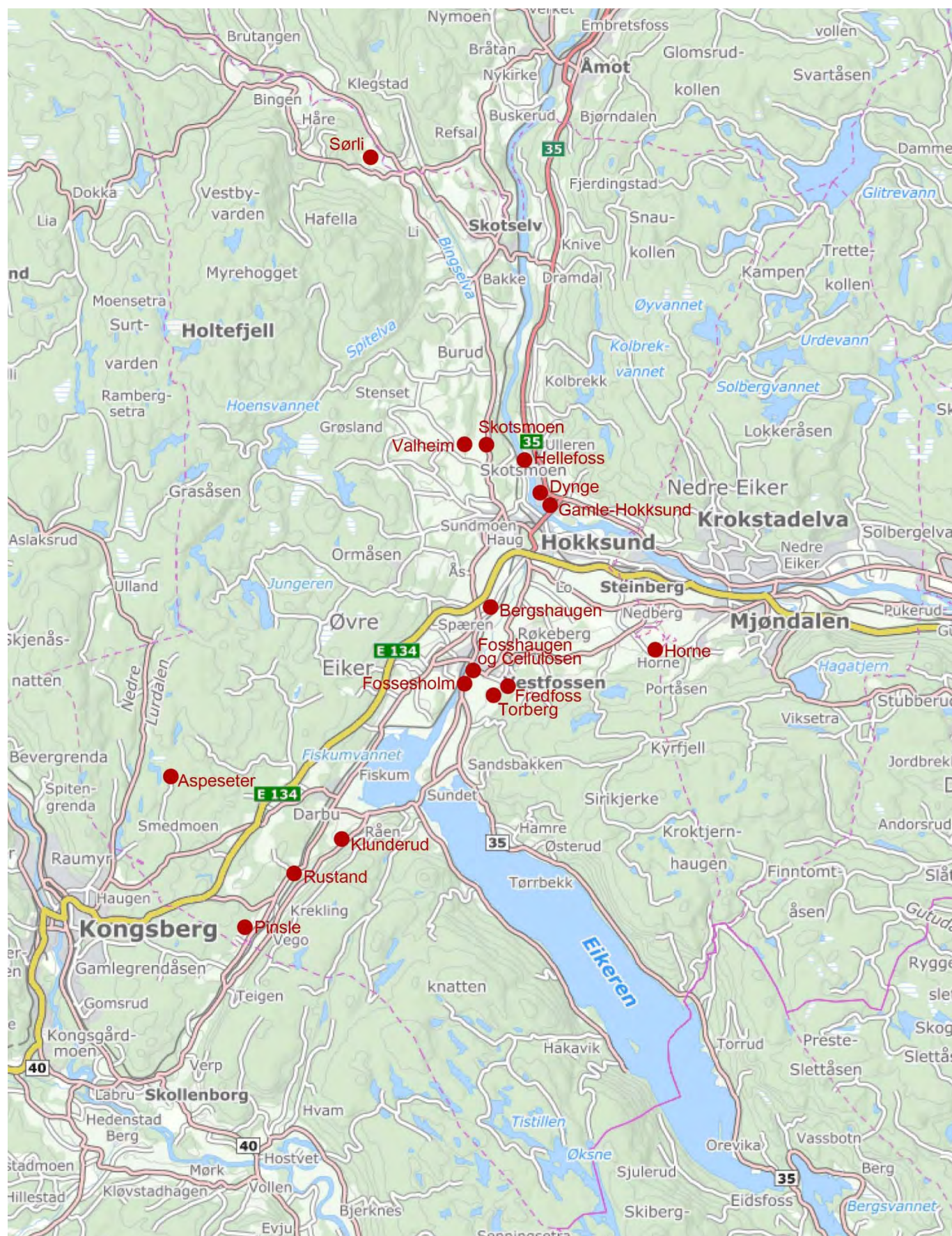
Pinsle kulturmiljø. I forgrunnen ser vi den gamle ferdselsveien mellom Eiker og Sandsvør og videre til Telemark. Veien var en viktig kommunikasjonsåre mellom østre og vestre landsdeler lenge før Sølverket bygde kongeveien mellom Kongsberg og Bragernes i 1627-28. Veien går gjennom gårdstunene i den sørøstvendte lia under Spissholtåsen og er i hovedtrekk bevart mellom Krekling og Grosvoll i Sandsvør. Den ble avløst i 1910 av ny vei i dalbunnen, men den var i bruk til til nærmere midten av forrige århundre.

VERDIFULLE KULTURMILJØER

Det er definert og verdivurdert 16 kulturmiljøer som dekker et bredt spekter av hustyper og byggeperioder. Disse består av tre eller flere verneverdige bygninger eller andre elementer som til sammen danner et kulturmiljø.

Kulturmiljøene er	Verneverdi:	side:
1 Gamle-Hokksund	Høy	28
2 Dynge	Høy	32
3 Fosshaugen og Cellulosen	Høy	36
4 Hellefoss	Høy	40
5 Skotsmoen	Høy	42
6 Fredfoss	Svært høy	44
7 Bergshaugen	Svært høy	46
8 Torberg	Høy	48
9 Fossesholm	Svært høy	50
10 Klunderud	Høy	52
11 Horne	Svært høy	54
12 Pinsle	Høy	56
13 Sørli	Høy	58
14 Rustand	Svært høy	60
15 Valheim	Høy	62
16 Aspeseter	Høy	64

Utvalgte kulturmiljøer i Øvre Eiker.

Gamle-Hokksund

Storgata 13-76, Arbeidergata 1 og Sundgata 2A, Hokksund

Urban bebyggelse knyttet til bondehandel – 1600/1700/1800-tallet

Objektnummer 276006

Verdivurdering: Høy verneverdi

Gamle-Hokksund representerer kommunens eldste urbane bebyggelse der Storgatas historiske gatestrukturen fortsatt er lesbar. Området har en særegen kulturhistorie og har hatt stor betydning for kommunens utvikling. En rekke bygninger med høy aldersverdi er bevart, selv om de fleste er modernisert i nyere tid.

Kulturmiljø:

Bymessig bebyggelse langs gammel innfartsvei mellom sundstedet og Bragernes. Bondehandel fra 1600-tallet og fram til siste halvdel av 1800-tallet. Miljøet omfatter en rekke bevarte, eldre bygninger, men bebyggelsen er preget av omfattende modernisering. Gateløp og bebyggelsesstruktur er i hovedsak bevart. En større del av området er regulert til bevaring.

Områdeavgrensning:

Området omfatter eiendommene på hver side av Storgata i nesten hele dens lengde fra Storgata 13 til Storgata 75. Området er avgrenset av elva i vest og nyere boligområder i øst.

Nedre del av Storgata med nr. 9 på venstre hånd og det gule nr. 18 på høyre. Storgata var i mange år en del av Sølveien, hovedveien mellom Kongsberg og Bragernes. Før brua ble bygd i 1854, gikk trafikken over sundstedet i øvre ende av Storgata.

Gatebilde nedover Storgate fra rødmalte nr. 61 Madsengården der utkragningen over første etasje bekrefter at eldste deler av bygget er fra første halvdel av 1700-tallet. Her var det vertshus, senere landhandleri og garveri. Gården har navn etter Amund Madsen som kjøpte den i 1903.

Øverst i Storgata med brunmalte nr. 70 på høyre side og nr. 75 Falchegården på venstre. Gården har navn etter garverimester Thomas Falch, som var eier fra 1831. Senere ble det drevet landhandel og poståpneri her. Falchegården har svært høy verneverdi. Gården i midten er Storgata 72, som er gjenreist i tilnærmet kopi etter totalskadd i brann.

Etter innføring av lokalt selvstyre på nyåret 1837 fikk kommunen et folkevalgt formannskap. De første møtene ble holdt i Falchegården (Storgata 75), som derved ble det første «kommunehus» på Eiker. Sommeren 1838 besluttet formannskapet å bygge tingstue hvor herredsstyret kunne holde sine møter. Tingstua (Storgata 43), som ligger til venstre i bildet, sto ferdig i 1840. Den er et symbolbygg og har svært høy verneverdi. Her fikk også bygdas første bank lokale. Til høyre ligger Arbeider'n.

Trangt parti av Storgata mellom nr. 53 på venstre hånd og Arbeidergata 1 på høyre. Tidligere var det forretninger i flere av gårdene. Det framgår tydelig av nr. 53, som fortsatt har brutt hjørne med inngang til det som tidligere var forretningslokale.

To forsamlingshus ligger til Storgata. Til venstre Sundgata 2A som ble innviet som Haugsund menighetshus i 1899. Huset ble tegnet av ingeniør Hans Horn. Arbeider'n er oppført som samfunnshus og kino i 1939. Bygningen har høy arkitektoniske kvalitet og er et viktig kulturhistorisk bygg, noe som tilsier svært høy verneverdi. Arkitekter var Rinnan og Tveten.

Verneverdige bygninger i kulturmiljøet

Objektnummer:			Eiendomsdata:			Bygningshistoriske data:		Vern:
BraFelt-Id:	Bygnings-nummer:	SEFRAK-nummer:	Gnr/bnr:	Adresse:	Navn/gård:	Opprinnelig funksjon:	Datering:	Samlet verneverdi:
627002	160731591		103/98/0	Arbeidergata 1	Hus nr. 37	Bolig	1.kvartil 1900-tallet.	Middels
624507	160743689	06240405062	103/45/0	Storgata 13	Strandbo 1	Uthus	3. kvartil 1800-tallet. Kan være noe eldre.	Høy
624511	160743697	06240405061	103/45/0	Storgata 13	Strandbo 1	Bolig	1800-tallet. Usikker datering.	Middels
624509	160786280	06240405089	103/45/0	Storgata 13	Strandbo 1	Uthus	1. kvartil 1900-tallet.	Middels
624529	160743808	06240405057	103/74/0	Storgata 18	Sandheim	Bolig	Trolig 1860-70-årene, men usikkert.	Høy
624515	160743816	06240405058	103/66/0	Storgata 20	Fagertun	Bolig	1800-tallet. Usikker datering.	Middels
626996	160743840		103/99/0	Storgata 24	Kristensen (hus nr.23)	Bolig	1. kvartil 1900-tallet.	Middels
623187	160743646	06240405052	103/157/0	Storgata 37 A	Strandheim	Bolig	1700-tallet eller eldre noe eldre?	Høy
624513	160743875	06240405056	103/62/0	Storgata 42		Bolig	1700-tallet.	Høy
624538	160743611	06240405049	103/137/0	Storgata 43	Tingstua	Offentlig	1840.	Svært høy
626998	160743891		103/205/0	Storgata 44		Bolig	1800-tallet. Usikker datering. trolig eldre kjerne.	Middels
627000	160731559		103/84/0	Storgata 48	Arbeider'n.	Forsamlingshus	1939	Svært høy
624536	160731761	06240405050	103/94/0	Storgata 53		Bolig	1800-tallet. Omfattende ombygd tidlig 1900-tallet.	Middels
627004	160731818		103/92/0	Storgata 57	Hus nr.38	Bolig	Oppført 1912 eller 1914 etter brann, ifølge eier.	Høy
624506	160731605	06240405045	103/40/0	Storgata 58		Bolig	2. kvartil 1900-tallet. Usikker datering. Mulig eldre kjerne.	Middels
627006	160731826		103/151/0	Storgata 59	Hus nr. 42 B	Bolig	1. kvartil 1900-tallet.	Høy
623182	8001790	06240405077	103/152/0	Storgata 61	Sand, Stavn	Bolig	Angivelig oppført 1730. Passer med utkragningen.	Høy
624466	160731958	06240405085	102/21/0	Storgata 68	Hus nr. 61	Bolig	1800-tallet. Usikker datering.	Middels
624464	300208094	06240405084	102/23/0	Storgata 70	Hus nr. 61	Bolig	1700-tallet. Usikker datering. Kan være oppført tidlig 1800-tallet.	Middels
624472	160731915	06240405034	102/26/0	Storgata 75	Falchegården	Bolig	Angivelig 1760. Østre del tilbygd tidlig på 1800-tallet.	Svært høy
624470	160730005	06240405035	102/26/0	Storgata 75	Falchegården	Uthus	2. kvartil 1800-tallet. Usikker datering.	Høy
624484	160731729	06240405086	192/34/0	Sundgata 2 A	Haugsund menighetshus	Forsamlingslokale	Innviet 1899. Tegnet av ingeniør Hans Horn.	Høy

Dynge kulturmiljø

Dynge 34-66 og Hobbestadgata 8, Hokksund

Urban bebyggelse knyttet til sagbruk og bondehandel – 1600/1700/1800-tallet

Objektnummer: 276009

Verdivurdering: *Høy verneverdi*

Dynge har ved siden av Gamle-Hokksund den eldste urbane bebyggelse i kommunen. Den historiske gatestrukturen er fortsatt lesbar. Området har en særegen kulturhistorie og har hatt stor betydning for kommunens utvikling. Flere bygninger har høy aldersverdi, og to av disse er fredet. Det er lagt avgjørende vekt på kulturhistorien, og at det gamle gateløpet i hovedsak er bevart.

Kulturmiljø

Bebyggelsen i Dynge er historisk knyttet til sagbrukene i Hellefossen og til trafikken på landeveien ned til sundstedet og handelsmiljøet i Gamle-Hokksund. Husene ligger samlet på hver side av landeveien. Flere eldre bygninger er bevart, men de fleste er preget av omfattende modernisering. To fredete hus gir et inntrykk av bebyggelsens karakter i tidligere tider. Gateløp og bebyggelsesstruktur er i hovedsak bevart. Deler av området er regulert til bevaring.

Områdeavgrensning

Kulturmiljøet omfatter eiendommene på hver side av gata Dynge fra Stråveien og opp til og med Dynge 66. Området er avgrenset av elva i vest og nyere boligområder i øst.

To eiendommer i Dynge skiller seg ut som meget autentiske og godt bevart. De er begge fredet. Jordmorgården eller Kolbrækgården i Dynge 34 (til venstre) må være oppført sent på 1700-tallet og har et noe yngre tilbygg tilbaketrukket fra gata. Hobbestadgata 8 (til høyre) er oppført sent på 1600-tallet eller tidlig på 1700-tallet og er typisk for byhus på denne tiden.

Kulturmiljøet i Dyngelund består gjennomgående av mindre hus enn de vi finner i Gamle-Hokksund. Mange som bodde i Dyngelund var knyttet til Vendelborg-sagene i Hellefoss. Eiere av større bygninger har nok også hatt inntekter av bondehandelen langs denne innfartsåren. Til høyre Dyngelund 34, og lenger bak Dyngelund 38, 40A og 42B.

Dyngelund på oppsiden av Hobbelstadgata. På høyre side ligger fredete Hobbelstadgata 8 og rett bak følger Dyngelund 60. På venstre hånd ligger Dyngelund 59.

De fleste gårdene i Dyngelund er opprinnelig oppført i en etasje, men senere påbygd, tilbygd og ikke minst modernisert. Gråmalte Dyngelund 42B kan være 1. halvdel 1700-tallet og har fått ny stillkopierte fasade med utkrøgning.

Dyngelund sett fra krysset ved Hobbelstadgata og nedover mot Gamle-Hokksund. Til venstre ligger Dyngelund 54 og 52, som ligger lengre ut i gata. På motsatt side Dyngelund 51 med kinavipp som daterer taket til første halvdel av 1800-tallet.

Øvre del av kulturmiljøet i Dyngje. Til venstre ligger Dyngje 66 som sannsynligvis er oppført i første halvdel av 1700-tallet, men huset kan være noe eldre. Nyere kledning skjuler en utkraget fasade. Dyngje 65 ligger til høyre.

Verneverdige bygninger i kulturmiljøet

Objektnummer:			Eiendomsdata:			Bygningshistoriske data:		Vern:
BraFelt-Id:	Bygnings-nummer:	SEFRAC-nummer:	Gnr/bnr:	Adresse:	Navn/gård:	Opprinnelig funksjon:	Datering:	Samlet verneverdi:
624450	160730048	06240405022	102/8/0	Dyngje 34	Jordmorgården	Bolig	1. kvartil 1800-tallet. Kan være sent 1700-tallet.	Svært høy
624370	160730072	06240405018	100/75/0	Dyngje 38	Hus nr. 91	Bolig	Første halvdel 1800-tallet eller sent 1700-tallet.	Middels
624446	160730102	06240405014	102/7/0	Dyngje 40 A	Hus nr. 93	Uthus	1. kvartil 1900-tallet.	Høy
624444	160730080	06240405013	102/7/0	Dyngje 40 A	Hus nr. 93	Bolig	3. kvartil 1800-tallet. Kan være noe eldre.	Middels
624442	160730110	06240405001	102/3/0	Dyngje 42 B		Bolig	Trolig første halvdel 1700-tallet.	Middels
624440	160729554	06240405009	102/2/0	Dyngje 43	Hus nr. 97	Bolig	1800-tallet. Usikker datering	Middels
624494	160730161	06240405012	102/80/0	Dyngje 46	Burudløkken, Hus nr. 96	Bolig	Svalgangshus, senest 1. kvartil 1800-tallet, trolig eldre.	Middels
624458	160729538	06240405008	102/13/0	Dyngje 47	Hus nr. 98	Bolig	1. kvartil 1800-tallet. Usikker datering. Kan være eldre.	Middels
624474	8006326	06240405007	102/29/0	Dyngje 50 A	Groheim	Bolig	1. kvartil 1800-tallet. Usikker datering. Kan være eldre.	Middels
624368	160726539	06240405006	100/72/0	Dyngje 51		Bolig	2. kvartil 1800-tallet. Usikker datering, kan være eldre.	Middels
624364	160727063	06240405020	100/70/0	Dyngje 52	Hus nr. 103	Bolig	1800-tallet.	Middels
624366	160727071	06240405021	100/70/0	Dyngje 52	Hus nr. 103	Uthus	1. kvartil 1900-tallet.	Middels
624358	160727055	06240405005	100/68/0	Dyngje 54		Bolig	1800-tallet. Usikker datering. Deler av huset kan være eldre.	Middels
624382	160727047	06240405003	100/195/0	Dyngje 56	Hus nr. 105	Bolig	1800-tallet. Usikker datering.	Middels
624346	160727020	06240405002	100/8/0	Dyngje 58	Hus nr. 106	Uthus	4. kvartil 1800-tallet.	Høy
653761	19823725		100/8	Dyngje 58	Hus nt. 106	Bolig	Usikker datering	Middels
624380	160726520	06240403030	100/173/0	Dyngje 59	Elvestad	Bolig	1800-tallet. Usikker datering, kan ha høy alder.	Middels
624372	160726989	06240403033	100/157/0	Dyngje 60	Hus nr. 110	Bolig	Antagelig 3. eller 4. kvartil 1800-tallet.	Middels
653760	160726962		102/14	Dyngje 62	Hus nr. 111	Bolig	1700-tallet. Usikker datering. Angivelig opprinnelig.	Middels
624354	160726504	06240403028	100/40/0	Dyngje 63	Hus nr. 113	Bolig	1800-tallet. Gjelder 1. etasje. Usikker datering.	Middels
624476	160726954	06240403029	102/30/0	Dyngje 64		Bolig	1800-tallet. Usikker datering.	Middels
624460	160726490	06240403027	102/15/0	Dyngje 65	Hus nr. 114	Bolig	1800-tallet. Usikker datering.	Middels
624376	160726911	06240403025	100/159/0	Dyngje 66	Hus nr. 115	Bolig	Sannsynligvis fra 1700-tallet, men kan være eldre.	Høy
624378	160726938	06240403026	100/159/0	Dyngje 66	Hus nr. 115	Uthus	4. kvartil 1800-tallet. Kan være noe eldre	Middels
624360	19823725	96240403031	100/69/0	Hobbelstadgata 8	Hus nr. 108	Bolig	Sent 1600-tallet eller tidlig 1700-tallet. Fredet 1979.	Svært høy
624362	19823725	06240403032	100/69/0	Hobbelstadgata 8	Hus nr. 108	Bryggerhus	1800-tallet.	Middels
624456	19832430	06240404019	100/69/0	Hobbelstadgata 8	Hus nr. 108	Uthus	Kan være fra sent 1600-tallet. Tilflyttet fra Dyngje 36.	Høy

Fosshaugen og Cellulosen kulturmiljø

Cappelens gate 3-21, Fabrikkgata 2-23, Omsteds gate 2-5, Smalgangen 1-6, Strømnesgata 1 og 10, og Tunmarcks gate 1, Vestfossen

Boligområde og industrianlegg knyttet til tremasse- og papirproduksjon – 1880-1970

Objektnummer: 276051

Verdivurdering: **Høy verneverdi**

Vestfossen var gjennom flere hundre år et viktig industristed i nasjonal sammenheng. Området dokumenterer den siste fase av denne industrihistorien. Fabrikkbygningene etter Vestfos Cellulose er oppført fra 1912 og har høy autentisitet, høy kvalitet i utførelse og er godt bevart. Arbeiderboligene på Fosshaugen er i hovedtrekk oppført fra 1880-årene til et stykke inn på 1900-tallet. De fleste er endret over tid, men bebyggelsesstrukturen er bevart og kulturhistorisk verdifull.

Kulturmiljø

Vestfossen har en 500-årig tradisjon som industristed – fra oppgangssagene på 1500-tallet og bergverksdriften på 1600-tallet, Hassel jernverks hammer midt på 1700-tallet og fram til den siste industriepoken med Vestfossen Cellulosefabrikk fra 1884 til omkring 1970. Kulturmiljøet består av to områder med vidt forskjellig struktur – Cellulosens fabrikkbygninger langs Vestfosselva på den nordre halvdel og på sørsiden et tettbebyggt boligområde for industriens arbeidskraft på Fosshaugen.

Vestfos Cellulose ble regulert til bevaring i 1987, mens Fosshaugen ble regulert til bevaring i 2002. Området inngår i kulturmiljø «Vestfossen», i Buskerud fylkeskommunes prosjekt «Kulturmiljøer i Buskerud».

Områdeavgrensning

Området avgrenses i nord av Vestfosselva, i vest av Storgata, i sør av Tunmarcks gate og i øst av Strømnesgata, nordre del av Skolegata og parkeringsplassen vest for Dokkaveien.

Vestfos Cellulosefabrikk på nordsiden av fossen videreførte fra 1886 treforedlingstradisjonen i Vestfossen ved å starte celluloseproduksjon. Fra 1910 ble anlegget utvidet med anlegg for papirproduksjon basert på egenprodusert elektrisk kraft. Papirfabrikken er senere utvidet i flere byggetrinn.

Bildet viser østre del av fasaden mot Fabrikkgata.

Vestre og midtre del av papirfabrikkens fasade mot Fabrikkgata.

Over: Fabrikkanleggets fasade mot nord og elva. Under: Funksjonalistisk utvidelse i elegante former.

Fosshaugen lå lenge som et uregulert boligområde med småhus for arbeidsfolk ved sagene og cellulosefabrikken ved fossen. Området ble ikke rammet av storbrannen som i 1880 la det meste av Vestfossen i ruiner.

Bildet over viser Fosshaugen med Tunmarcks gate i forgrunnen og Cappelens gate opp til høyre. Til venstre Cappelens gate 3, 5 og 7. Helt til venstre Smalgangen 5. Gatenavnet er betegnende for den trange blindgata som stikker inn i kvartalet fra Omsteds gate. Husene i området er oppført i årene omkring og etter 1900.

Boligene langs Storgata (til venstre) er oppført tidlig på 1900-tallet.

Bildet under viser Storgata opp til høyre og Fabrikkgata ut til venstre.

Verneverdige bygninger i kulturmiljøet

Objektnummer:			Eiendomsdata:			Bygningshistoriske data:		Vern:
BraFelt-Id:	Bygnings-nummer:	SEFRAK-nummer:	Gnr/bnr:	Adresse:	Navn/gård:	Opprinnelig funksjon:	Datering:	Samlet verneverdi:
623569	160714093	06240203074	39/49/0	Cappelens gate 11	Furua	Bolig	4. kvartil 1800-tallet.	Middels
623609	160714107	06240203063	39/139/0	Cappelens gate 13	Solhaug	Bolig	1. kvartil 1900-tallet. Kan ha eldre kjerne fra før brannen 1880.	Middels
626950	160784652		39/101/0	Cappelens gate 15	Sjøblomhuset	Bolig	Tidlig 1800-tallet. Kan være fra 1700-tallet.	Middels
623621	160714123	06240203071	39/239/0	Cappelens gate 17	Fagerheim	Bryggerhus	1. kvartil 1900-tallet	Middels
623619	160714131	06240203081	39/239/0	Cappelens gate 17		Bolig	2. kvartil 1800-tallet. Kan være eldre,	Høy
623577	160714158	06240203070	39/64/0	Cappelens gate 19	Fagerhaug	Bolig	3. kvartil 1800-tallet. Kan være noe eldre.	Høy
626952	160714166		39/221/0	Cappelens gate 21	Paulehuset (hus nr.167)	Bolig	1. kvartil 1900-tallet. Kan ha en eldre kjerne.	Middels
623605	160713968	06240203072	39/123/0	Cappelens gate 3	Fjellstad	Bolig	4. kvartil 1800-tallet.	Middels
623611	160713976	06240203058	39/165/0	Cappelens gate 5		Bolig	4. kvartil 1800-tallet. Usikker datering.	Middels
623595	160713798	06240203073	39/107/0	Cappelens gate 6		Bolig	4. kvartil 1800-tallet. Kan være noe eldre.	Middels
623593	160713801	06240203036	39/93/0	Cappelens gate 8		Bolig	4. kvartil 1800-tallet. Kan være noe eldre.	Middels
626961	300203949		39/441/0	Fabrikkgate 11A	Gamle opprullingssal	Industri	1912	Høy
626963	300203910		39/478/0	Fabrikkgate 11C	Gamle papirsal	Industri	1917	Høy
626965	300203957		39/477/0	Fabrikkgate 11D	Nye papirsal	Industri	1964	Middels
626967	160714816		39/443/0	Fabrikkgate 11E	Smia	Industri	1912	Høy
626969	160708506		39/442/0	Fabrikkgate 17	Plateverkstedet	Industri	2. kvartil 1900-tallet.	Middels
626971	160708514		39/402/0	Fabrikkgate 21	Gamle Vestfossen Kraftstasjon	Kraftstasjon	1909	Svært høy
626956	19827836		39/6/0	Fabrikkgate 5	Hollenderbygget	Industri	1912	Svært høy
623535	160708468	06240205064	39/6/0	Fabrikkgate 5 B	Klubbhus	Forsamlingshus	1880-årene	Høy
623573	160714085	06240203064	39/57/0	Omsteds gate 2	Berg	Bolig	4. kvartil 1800-tallet.	Middels
623575	160714085	06240203065	39/57/0	Omsteds gate 2	Berg	Bryggerhus	4. kvartil 1800-tallet.	Middels
623641	160714077	06240203037	39/461/0	Omsteds gate 4		Bolig	4. kvartil 1800-tallet.	Middels
623601	160714034	06240203079	39/116/0	Omsteds gate 5	Bergstad	Bolig	4. kvartil 1800-tallet.	Middels
623615	160714050	06240203057	39/205/0	Smalgangen 1		Bolig	4. kvartil 1800-tallet.	Middels
623597	160714026	06240203062	39/114/0	Smalgangen 2		Bolig	4. kvartil 1800-tallet.	Middels
623613	160713984	06240203060	39/195/0	Smalgangen 3		Bolig	4. kvartil 1800-tallet.	Middels
626944	160713992		39/181/0	Smalgangen 4	Aronsenhuset	Bolig	4. kvartil 1800-tallet.	Middels
623599	160713941	06240203080	39/115/0	Smalgangen 5	Hus nr. 146	Bolig	4. kvartil 1800-tallet.	Middels
623603	160713925	06240203059	39/121/0	Smalgangen 6		Bolig	4. kvartil 1800-tallet.	Middels
623531	160713852	06240203051	39/3/0	Strømnesgata 1	Fossesholm	Bolig	3. kvartil 1800-tallet. Laftekjernen kan være noe eldre.	Svært høy
623527	160782927	06240203053	39/3/0	Strømnesgata 1	Fossesholm	Bryggerhus	4. kvartil 1800-tallet. Kan være noe eldre.	Høy
623533	160713844	06240203054	39/3/0	Strømnesgata 1	Fossesholm	Stabbur	4. kvartil 1800-tallet.	Høy
623571	160713755	06240203035	39/53/0	Strømnesgata 10		Bolig	1. kvartil 1900-tallet.	Middels
626942	160713917		39/51/0	Tunmarcks gate 1	Akermannhuset (Hus nr.140)	Bolig	4. kvartil 1800-tallet.	Middels

Hellefoss kulturmiljø

Hellefossveien 113 og Øvre Hellefossvei 49
(g/bnr. 79/7, 79/95, 79/115 og 96/1)

Treforedlingsindustri – 1889-2019

Objektnummer: 276404

Verdivurdering: Høy verneverdi

Den nye papirfabrikken som ble oppført i 1917 danner grunnstammen i dagens industrianlegg. Bygningene er utformet i en særegen jugendpreget stil med høy arkitektonisk kvalitet, og det preger fortsatt anlegget. Holmen-Hellefoss er en av få papirfabrikker som fortsatt er i drift, et viktig kulturmiljø og et anlegg som representerer en av de viktigste næringer i distriktet.

Kulturmiljø

Hellefoss har en lang tradisjon som sagbrukssted. I 1889 ble den tradisjonelle næringen videreført som tresliperi, og gjennom fusjon med Holmen Papirfabrikk i Drammen ble trestokken videreforedlet til papir under navnet AS Holmen-Hellefoss (i dag Holmen Paper AS). En betydelig del av industrianlegget fra 1917 er bevart og fremstår som et sjeldent godt og fortsatt levende eksempel på en industri som har hatt en uvurderlig betydning for kommunen og hele vassdraget.

Området inngår i kulturmiljø «Hellefoss» i Buskerud fylkeskommunes prosjekt «Kulturmiljøer i Buskerud».

Områdeavgrensning

Området avgrenses av Randsfjordbanen i vest, kraftlinjer i nord, Lakseveien og Drammenselva i øst og industrianleggets eiendomsgrense mellom Øvre Hellefossvei og Hellefossveien i sør.

Hellefoss har lange tradisjoner som sagbrukssted. I 1889 var det Hellefos Træsliberi som videreførte denne tradisjonen. Ni år senere ble driften slått sammen med Holmen Papirfabrik i Drammen til selskapet Holmen-Hellefoss. I 1917 ble fabrikk i Drammen flyttet til Hellefoss, og i 1919 kunne selskapet ta i bruk en ny og moderne fabrikk som fortsatt utgjør hoveddelen av dagens anlegg. Her inngår den gamle sliperibygningen.

Bygningene fra 1919 har høy arkitektonisk kvalitet og er formet i en særegen stil i overgangen mellom jugend og nyklassisisme. 26

Anlegget er fordelt over to nivåer, selve fabrikk nede ved elva (Hellefossveien) og bygninger som dekker råvare- og ferdigvarelager på en flat innenfor skrenten vest for produksjonsanlegget (Øvre Hellefossvei). De tre røde trebygningene fra tidlig på 1900-tallet ligger til Øvre Hellefossvei. Bildet over viser en sagbruksbygning. Bildene under viser hver endegavl av et lagerbygg som er formet i en bue og opprinnelig tilpasset et jernbanespor anlagt i en kurve.

Verneverdige bygninger i kulturmiljøet

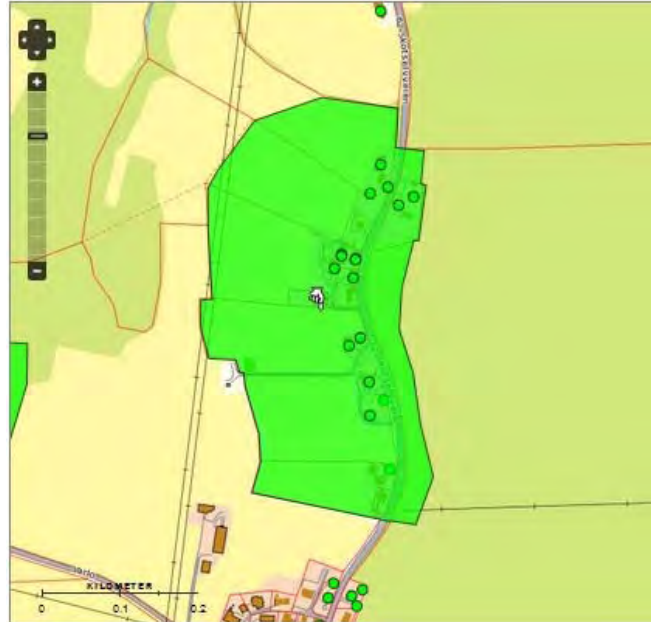
Objektnummer:			Eiendomsdata:			Bygningshistoriske data:		Vern:
BraFelt-Id:	Bygnings-nummer:	SEFRAK-nummer:	Gnr/bnr:	Adresse:	Navn/gård:	Opprinnelig funksjon:	Datering:	Samlet verneverdi:
656780	160723319		79/7/0	Hellefossveien 113	Holmen-Hellefoss	Industri	1900-tallet, 1. kvartil	Høy
656781	160726059		79/7/0	Hellefossveien 113	Holmen-Hellefoss	Verksted	1900-tallet, 1. kvartil	Høy
656782	160726091		79/7/0	Hellefossveien 113	Holmen-Hellefoss	Vaktbu	1900-tallet, 1. kvartil	Middels
11948	160725990		79/7/0	Øvre Hellefossvei 49	Holmen-Hellefoss	Industri	1900-tallet, 1. kvartil	Høy
11949	160723238		79/7/0	Øvre Hellefossvei 49	Holmen-Hellefoss	Sagbruk	1900-tallet, 1. kvartil	Høy

Skotsmoen kulturmiljø

Skotselvveien 329-359, Hokksund

Sammenhengende rekke av småbruk langs hovedvei – 1800-tallet.

Objektnummer: 276036

Verdivurdering: Høy verneverdi

Området og veiløpet har beholdt den tette strukturen som gir miljøet særpreg, og slik at det fremstår som en forstad til Hokksund. Skotsmoen er et utslag av sterke industrihistoriske røtter i området. Flere bygninger har høy alder, og noen få fremstår med stor grad av autenticitet. Miljøet er representativt for denne type tettsteder til urbane strøk, og stedet har høy kulturhistorisk verdi.

Kulturmiljø

Langs landeveien mellom handelsstedet Hokksund og industrisamfunnet Skotselv vokste det fram et tettsted knyttet til arbeidsplasser ved møller og sagbruk ved Hoen og Hellefoss. Boplassene her besto av småbruk som var en verdifull tilleggsnæring til dette sesongarbeidet. Små landbrukseiendommer der gårdstun ligger i rekke langs landeveien har gitt området et karakteristisk særpreg. Nordre del av Skotsmoen har i hovedtrekk beholdt sin opprinnelige karakter.

Områdeavgrensning

Kulturmiljøet omfatter nordre del av Skotsmoen og avgrenses av Skotselvveien 329 i sør, en kraftlinje i vest, Skotselvveien 356 og 359 i nord og en tursti parallelt med Skotselvveien i øst.

På Skotsmoen ligger gårdsbrukene tett inntil Skotselvveien. Til venstre ligger Skotselvveien 356 med bolighus, låve og bryggerhus. Tvers over veien – og midt i bildet – ligger den nyeste hovedbygningen på Skotselvveien 359. Det eldste bolighuset ligger lengst til høyre og har skiftet funksjon til bryggerhus med skjul. Utenfor bildekanten har eiendommen en større låve med fjøs murt av naturstein.

Gamlebygningen i Skotselvveien 359 (over til venstre) må være oppført sent på 1700-tallet eller i løpet av de første årene på 1800-tallet. En enhetslåve i Skotselvveien 335 (over til høyre).

Hvite bolighus og røde enhetslåver i rad og rekke setter sitt preg på Skotsmoen. På bildet under ser vi Skotselvveien 335 nærmest og Skotselvveien 329 lenger bak.

Verneverdige bygninger i kulturmiljøet

Objektnummer:			Eiendomsdata:			Bygningshistoriske data:		Vern:
BraFelt-Id:	Bygnings-nummer:	SEFRAK-nummer:	Gnr/bnr:	Adresse:	Navn/gård:	Opprinnelig funksjon:	Datering:	Samlet verneverdi:
627017	160720247		78/3/0	Skotselvveien 329	Skjolden	Bolig	1900-tallet. Usikker datering.	Middels
627021	160720255		78/3/0	Skotselvveien 329	Skjolden	Enhetslåve	2. kvartil 1900-tallet.	Middels
624118	160720263	06240302010	78/17/0	Skotselvveien 335	Trondseskjolden	Enhetslåve	4. kvartil 1800-tallet. Usikker datering, kan være noe eldre.	Høy
624120	160720271	06240302009	78/17/0	Skotselvveien 335	Trondseskjolden	Bolig	1800-tallet.	Middels
627023	160720301		78/7/0	Skotselvveien 339	Skjolden	Bolig	1800-tallet. Usikker datering. Har laftet kjerne.	Middels
627026	160720328		78/7/0	Skotselvveien 339	Skjolden	Enhetslåve	Oppgitt 1936 av eier.	Middels
624112	160720344	06240302008	78/8/0	Skotselvveien 345	Skjoldheim	Låve og fjøs	Låve 1. halvdel 1800-tallet eller eldre. Fjøs sent 1800-tallet.	Høy
624114	160720352	06240302007	78/8/0	Skotselvveien 345	Skjoldheim	Bolig	Usikker datering, men trolig 1. halvdel 1800-tallet eller eldre	Middels
624142	160720433	06240302005	79/17/0	Skotselvveien 356	Skogland	Bolig	Tidlig 1800-tallet eller noe eldre. Tilflyttet ca 1890, lite tilbygg i nord.	Høy
624144	160720417	06240302006	79/17/0	Skotselvveien 356	Skogland	Bryggerhus	1. kvartil 1900-tallet. Kan være noe eldre.	Høy
627034	160720379		78/4/0	Skotselvveien 359	Skjolden	Bryggerhus	1. kvartil 1800-tallet. Kan være noe eldre.	Svært høy
627036	160720387		78/4/0	Skotselvveien 359	Skjolden	Enhetslåve	1800-tallet. Usikker datering.	Middels
627032	160720395		78/4/0	Skotselvveien 359	Skjolden	Bolig	2. kvartil 1800-tallet. Usikker datering, trolig mel. 1820 og 1870.	Middels

Fredfoss kulturmiljø

Fredfossgata 37-41 (g/bnr. 34/3 og 35/10),
Vestfossen

**Industri miljø knyttet til papir- og
ullvareproduksjon – ca. 1800-1970**

Objektnummer: 276010

Verdivurdering: *Svært høy verneverdi*

Hauges gamle hovedbygning fra omkring 1808 er godt bevart som et minne om en av landets første papirprodusenter, og selve bygningen har svært høy verneverdi på grunn av sjeldenhet og kulturhistorisk betydning. Fabrikkbygningen fra årene omkring 1910 er oppført i en markant jugendstil med høy kunstnerisk kvalitet og anlegget har svært høy kulturhistorisk verdi.

Kulturmiljø

Områdets industrihistorie går tilbake til 1802, da Hans Nielsen Hauge etablerte Eker Papirmølle på stedet. Dagens bygningsmiljø er knyttet til Fredfoss Uldvarefabrik som ble etablert her i 1895. Tyngden av den bevarte bygningsmasse er reist i løpet av de to første tiår på 1900-tallet. Fabrikken var i drift under navnet De forenede Uldvarefabrikker fram til omkring 1970.

En større del av området er regulert til bevaring. Området inngår kulturmiljø «Vestfossen» i Buskerud fylkeskommunes prosjekt «Kulturmiljøer i Buskerud».

Områdeavgrensning

Kulturmiljøet avgrenses av Fredfossgata og Gommerudveien i sør, Hans Nielsen Hauges vei i vest, et boligområde og lekeplass i nord og skogbrynet ved foten av en bratt ås i øst.

Fredfoss Uldvarefabriks industrianlegget består av flere store fabrikkbygninger oppført i teglstein i løpet av de to første tiårene av 1900-tallet, men her er også nyere byggetrinn. Flere av bygningene har høy arkitektonisk kvalitet.

De to øverste bildene viser fabrikkfasader i en særegen jugendstil som savner sidestykke i distriktet. Hvem som er arkitekt for denne gjennomarbeidede utformingen er ikke kjent.

Yngre bygg (teglbygget til venstre) har gode proporsjoner og er godt tilpasset bygningsmiljøet.

Industrianlegget fra årene omkring og rett etter 1900 har avløst et eldre industrianlegg med røtter tilbake til de første årene av 1800-tallet. Haugebygningen (til venstre) er eneste bevarte bygning fra det opprinnelige anlegget. Dette er et stor, toetasjes klassisistisk hus med steilt og avvalmet tak. Bygningen er rimelig autentisk og var en sjeldent stor laftebygning da den ble reist.

Verneverdige bygninger i kulturmiljøet

Objektnummer:			Eiendomsdata:			Bygningshistoriske data:		Vern:
BraFelt-Id:	Bygnings-nummer:	SEFRAK-nummer:	Gnr/bnr:	Adresse:	Navn/gård:	Opprinnelig funksjon:	Datering:	Samlet verneverdi:
626885	160716320		35/10/0	Fredfoss gata 37	Fredfoss Uldvarefabrikk	Industri	1. kvartil 1900-tallet.	Svært høy
623475	160716312	06240205042	35/10/0	Fredfoss gata 39	Haugebygningen	Bolig	Mulig 1808	Svært høy
626887	160716339		35/10/0	Fredfoss gata 41	Fredfoss Uldvarefabrikk	Industri	1. kvartil 1900-tallet.	Svært høy

Bergshaugen kulturmiljø

Semsveien 180-210 (g/bnr. 61/2, 61/4, 61/11 og 61/19), Sem, Vestfossen

Miljø med 4 gårdsbruk 1700/1800/1900-tallet

Objektnummer: 274808

Verdivurdering: *Svært høy verneverdi*

Berg er et av de viktigste kulturhistoriske steder i kommunen. Haugen og området rundt har lange og dype historiske røtter og en sentral plass i bygdas utvikling. Berg-gårdene er et godt eksempel på tun i klynge. Flere av bygningene er sjeldne, er autentiske og har til dels svært høy alder. Den gamle hovedbygningen på det nordre bruket er blant de eldste profane hus i kommunen.

Kulturmiljø

Berg fremstår som en klynge av gårder på en markant haug (berg) i et åpent landskap. Berg var kirkested og tingsted i middelalderen, og har i lang tid vært bosted for ledende familier. Dette bekreftes av et 300 år gammelt våningshus med utkragning. Kulturmiljøet omfatter også to laftete og nå sjeldne låvebygninger i god og autentisk stand, men her er også bevart andre gamle gårdsbygninger.

Området inngår i kulturmiljø «Aker – Smørgrav – Berg» i Buskerud fylkeskommunes prosjekt «Kulturmiljøer i Buskerud».

Områdeavgrensning

Området omfatter selve haugen samt hellingen sørøstover ned til jernbanelinjen. I nordvest avgrenses området av en høyspentledning og i sørvest av en Berg-gård med nyere bebyggelse.

I middelalderen var Berg kirkested, og gården var også tingstedet for Eiker. Den var dessuten adelssete i senmiddelalderen. Etter reformasjonen ble Berg en del av Semgodset, hvor hovedsetet lå umiddelbart på nordsiden av Bergshaugen. Gården var udelt fram til begynnelsen av 1800-tallet, men er senere delt i flere selvstendige bruk. Det aktuelle området omfatter bruk 4, 11 og 19. Sistnevnte kalles også Prærieberg.

Hovedbygningen på den nordre Berg-gården i Semsveien 180 markerer Bergshaugen i terrenget. Det 300 år gamle huset regnes som et av de eldste og bygningshistorisk mest spennende i kommunen. På bildet til venstre ser vi at 2. etasje krager ut over underetasjen, noe som fram til begynnelsen av 1700-tallet ble brukt av byggherrer med posisjon i samfunnet. Bygningen er under rehabilitering. Gårdens stabbur har proporsjoner som et 1700-tallsbur, men kan først være oppført omkring 1800.

Bergshaugen preges også av to store låver i laftet tømmer. Låven til venstre med tilhørende stall tilhører Mellom-Berg i Semsveien 196. Låven til høyre ligger i Semsveien 210.

Verneverdige bygninger i kulturmiljøet

Objektnummer:			Eiendomsdata:			Bygningshistoriske data:		Vern:
BraFelt-Id:	Bygnings-nummer:	SEFRAK-nummer:	Gnr/bnr:	Adresse:	Navn/gård:	Opprinnelig funksjon:	Datering:	Samlet verneverdi:
623860	160699221	06240201001	61/11/0	Semsveien 180	Berg	Bolig	1700-tallet, 1. kvartil. Tilbygd omkr. 1830.	Svært høy
623858	160699248	06240201002	61/11/0	Semsveien 180	Berg	Stabbur	1. kvartil 1800-tallet. Kan være noe eldre	Høy
623854	160699183	06240201006	61/4/0	Semsveien 196	Berg Mellom	Låve, stall	2. kvartil 1800-tallet. Usikker datering, kan være eldre.	Høy
623856	160699205	06240201005	61/4/0	Semsveien 196	Berg Mellom	Stabbur	1865	Middels
623861	160699140	06240201004	61/19/0	Semsveien 210	Berg, Prærieberg	Låve	2. kvartil 1800-tallet. Usikker datering.	Høy

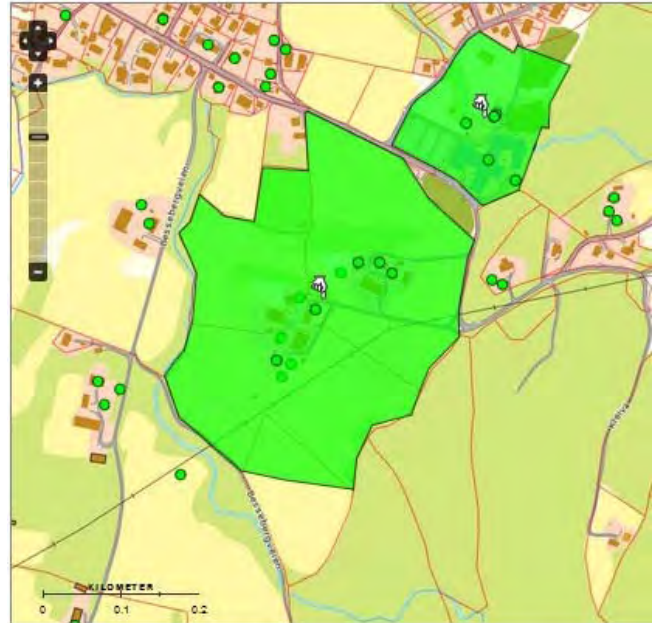

Torberg kulturmiljø

Gommerudveien 2 og Torbergveien 16-20
(g/bnr. 34/1, 34/3 og 34/4), Vestfossen

Miljø med 3 gårdsbruk – 1800-tallet

Objektnummer: 276011

Verdivurdering: *Høy verneverdi*

Tre gårdstun på rad og rekke representerer hver sin stilperiode. Bruk 1 har klassisistisk hovedbygning (med eldre kjerne) og bryggerhus fra omkring 1800, bruk 3 har bolighus og driftsbygninger fra siste halvdel av 1800-tallet, og bruk 4 er et sveitserstilsanlegg fra tidlig 1900-tallet. Deler av bebyggelsen er sjelden, og har svært høy alder og autenticitet.

Kulturmiljø

Den opprinnelige gården Torberg ble gjennom en hundreårsperiode fra slutten av 1700-tallet delt i tre bruk med gårdsbebyggelse fordelt på to fremskytende «hyller» på toppen av en markant skrent. Bebyggelsen dekker derfor ulike stiler byggeskikker, har stor tidsdybde og illustrerer den trinnvise oppdelingen av hovedbølet.

Områdeavgrensning

Miljøet avgrenses av bekken langs Bessebergveien i sør og vest, Fredfossgata (og nr. 24 og 28) i nord og skogbrynet langs åsen i øst.

De tre Torberg-brukene. Torbergveien 20 til venstre (og under), deretter Torbergveien 16 og Gommerudveien 2.

Den gamle hovedbygningen i Torbergveien 16 (til venstre i bildet over og på bildet til venstre) fremstår med fasade fra tidlig på 1800-tallet, men deler av huset går tilbake til 1700-tallet. Bygningen er sjeldent godt bevart med mange 200 år gamle vinduer og tilhørende grønne glass i 2. etasje. I tunet ligger også et bryggerhus med høy alder og autenticitet (til venstre under).

Bryggerhuset i Gommerudveien 2 (under) er fra 1875, men har vinduer som er eldre.

Verneverdige bygninger i kulturmiljøet

Objektnummer:			Eiendomsdata:			Bygningshistoriske data:		Vern:
BraFelt-Id:	Bygnings-nummer:	SEFRAK-nummer:	Gnr/bnr:	Adresse:	Navn/gård:	Opprinnelig funksjon:	Datering:	Samlet verneverdi:
652340	160715537		34/15	Gommerudveien 2	Torberg	Smie	3. kvartil 1800-tallet.	Høy
623462	160715553	06240203021	34/15/0	Gommerudveien 2	Torberg	Bryggerhus	1875	Høy
623465	160715596	06240203022	34/15/0	Gommerudveien 2	Torberg	Stabbur	Omkring 1865	Høy
623464	160715561	06240203020	34/15/0	Gommerudveien 2	Torberg	Bolig	1874. Deler av laftekassa er en tilflyttet stigerbolig.	Middels
652341	160715529		34/1	Torbergveien 16	Torberg	Bolig	Vestre del 1700-tallet, tilbygd omkr. 1800.	Svært høy
652342	Uten nr.		34/1	Torbergveien 16	Torberg	Bryggerhus	2. kvartil 1800-tallet. Kan være noe eldre.	Høy
623448	160702885	06240203025	34/4/0	Torbergveien 20	Torberg	Stabbur	3. kvartil 1800-tallet. Kan være noe eldre.	Høy
623442	160702907	06240203023	34/4/0	Torbergveien 20	Torberg	Bolig	1906	Middels
623446	160785772	06240203024	34/4/0	Torbergveien 20	Torberg	Bryggerhus	3. kvartil 1800-tallet. Til- og påbygd 1909.	Middels
623444	160702877	06240203026	34/4/0	Torbergveien 20	Torberg	Vognskjul, fjøs	4. kvartil 1800-tallet. Fjøsset i laft kan bære noe eldre.	Middels

Fossesholm kulturmiljø

Fossgata 49-64, Vestfossen

Herregård med hageanlegg – 1650-1821

Objektnummer: 276012

Verdivurdering: *Svært høy verneverdi*

Hovedbygningen og klokketårnet hører med blant landets fremste eksempler på rokokkoens kulturuttrykk. Sammen med sidefløyer og driftsbygninger inngår de i et helhetlig anlegg som skårer svært høyt på alle bevaringskriterier og har en sjelden plass i kommunens og distriktets kollektive bevissthet. Samtlige hus i det opprinnelige anlegget er fredet.

Kulturmiljø

Miljøet omfatter gårdstunet på herresetet Fossesholm med gårdens opprinnelige hageareal sør for sørfløya og elvebakken ned mot Fiskumvannet. Fossesholm storgårdsanlegg består av hovedbygning med fløyer og tilhørende driftsbygninger. Anlegget fremstår i hovedtrekk slik det ble ombygd i 1760-årene, men er supplert med tilflyttede bygninger i sammenheng med museumsdriften.

Området inngår i kulturmiljø «Vestfossen» i fylkeskommunes prosjekt «Kulturmiljøer i Buskerud».

Områdeavgrensning:

Miljøet avgrenses av Vestfosselva i vest, av Fossgata 35 og 36 i nord, åpne landbruksarealer i øst og Fossgata 67-79 i sør.

Bebyggelse

Området er forslått kulturmiljø i Buskerud fylkeskommunes prosjekt «Kulturmiljøer i Buskerud». Gården driftes i dag som et halvoffentlig museum.

Hovedbygningen (over) har flere byggetrinn og fikk sin nåværende form av Jørgen von Cappelen og hans kone Magdalena Darjes i 1763. Nordre sidebygning (over) med bryggerhus. Klokketårnet (under til venstre) er fra 1773. Enehetslåve fra ca. 1880 skimtes til venstre i bakgrunnen. Steinfjøs (under til høyre) er fra omkring 1785.

Låve (over) fra 1. halvdel 1800-tallet er tilflyttet fra Såsen. Stabbur fra tidlig 1800-tallet kommer fra Fredfoss.

Verneverdige bygninger i kulturmiljøet

Objektnummer:			Eiendomsdata:			Bygningshistoriske data:		Vern:
BraFelt-Id:	Bygnings-nummer:	SEFRAK-nummer:	Gnr/bnr:	Adresse:	Navn/gård:	Opprinnelig funksjon:	Datering:	Samlet verneverdi:
623623	160713585	06240203039	39/283/0	Fossgata 49	Fossesholm	Bryggerhus, sidebygning nord	Delvis 1600-tallet. Senere tilbygg mot øst.	Svært høy
623625	160713577	06240203040	39/283/0	Fossgata 49	Fossesholm	Klokketårn	1773	Svært høy
623627	8008140	06240203044	39/283/0	Fossgata 49	Fossesholm	Enhetslåve	Ca 1880	Høy
623629	160713593	06240203038	39/286/0	Fossgata 49	Fossesholm	Bolig, hovedbygning	1600-tallet. Til- og påbygg 1707 og forlenget 1763.	Svært høy
623631	160713593	06240203041	39/286/0	Fossgata 49	Fossesholm	Bolig, sidebygning sør	1700-tallet. Usikker datering. Angivelig opprinnelig.	Svært høy
623635	160713550	06240203043	39/286/0	Fossgata 49	Fossesholm	Fjøs	Omkring 1785	Svært høy
623633	160713542	06240203042	39/286/0	Fossgata 49	Fossesholm	Låve	2. kvartil 1800-tallet. Usikker datering.	Høy
11757	160713569		39/286/0	Fossgata 49	Fossesholm	Stabbur	1.kvartil 1800-tallet. Usikker datering.	Høy
623559	160713518	06240203033	39/43/0	Fossgata 61	Fossesholm	Bryggerhus	4. kvartil 1800-tallet.	Høy
623561	160713526	06240203032	39/43/0	Fossgata 61	Fossesholm	Bolig	2. kvartil 1800-tallet. Kan være eldre.	Middels

Klunderud kulturmiljø

Åssideveien 525 (g/bnr. 125/4), Fiskum

Mellomstort gårdsbruk – 1700/1800-tallet

Objektnummer: 276038

Verdivurdering: Høy verneverdi

Hovedbygningen på Klunderud er et interessant eksempel på tidlig modernisering av en toetasjes svalgangsbygning fra 1700-tallet. Huset har høy alder, er i dag sjeldent og samtidig svært autentisk og godt bevart. Bebyggelsen for øvrig kompletterer miljøet med hus med middels og høy verneverdi. Gårdstunet er i liten grad påvirket av endringer gjennom de siste hundre år.

Kulturmiljø

Klunderud har et tettbygd gårdstun hvor svalgangsbygningen fra 1700-tallet er omkranset av driftsbygninger som spanner over et hundreårig tidsrom fra begynnelsen av 1800-tallet og fram til 1913. Det gamle våningshuset står uten kledning slik det ble ombygd i 1816. Tunet med bebyggelse er i hovedtrekk uforandret gjennom de siste hundre år.

Områdeavgrensning

Miljøet omfatter gårdstunet med tilhørende siktlinjer fra Åssideveien. Området avgrenses av Åssideveien i sør, et vegetasjonsbelte i vest og nord og delet mot naboeiendommene 125/9 og 125/10 i øst.

Hovedbygning var opprinnelig en svalgangsbygning i to etasjer, og med svalgang langs vestveggen. Bygningen ble i 1816 forhøyet og utvidet med et større tilbygg mot øst og med svalgang mot tunsiden og sør. Samtidig ble den gamle svalgangen revet og taket røstet om, slik at huset fikk den utforming det har i dag. Byggherre var Anders Svendsen og hans kone Anne Margrethe, som hadde eid gården siden 1795.

Gårdens stabbur (øverst til høyre) er oppført i første halvdel av 1800-tallet, mens drengestua (i midten til høyre) er fra slutten av 1800-tallet. Bryggerhuset (nederst til høyre) er oppført i 1911 og enhetslåven (over) i 1913.

Verneverdige bygninger i kulturmiljøet

Objektnummer:			Eiendomsdata:			Bygningshistoriske data:		Vern:
BraFelt-Id:	Bygnings-nummer:	SEFRAK-nummer:	Gnr/bnr:	Adresse:	Navn/gård:	Opprinnelig funksjon:	Datering:	Samlet verneverdi:
623385	160678127	06240104143	125/4/0	Assideveien 525	Klunderud	Bolig	2 byggetrinn, midten av 1700-tallet og nordre del 1816.	Svært høy
623389	160678119	06240104145	125/4/0	Assideveien 525	Klunderud	Stabbur	1. kvartil 1800-tallet. Kan være noe yngre.	Høy
623383	160678097	06240104147	125/4/0	Assideveien 525	Klunderud	Enhetslåve	1911	Høy
623391	160785160	06240104144	125/4/0	Assideveien 525	Klunderud	Drengestue	4. kvartil 1800-tallet.	Middels
623387	160678100	06240104146	125/4/0	Assideveien 525	Klunderud	Bryggerhus	1913.	Middels

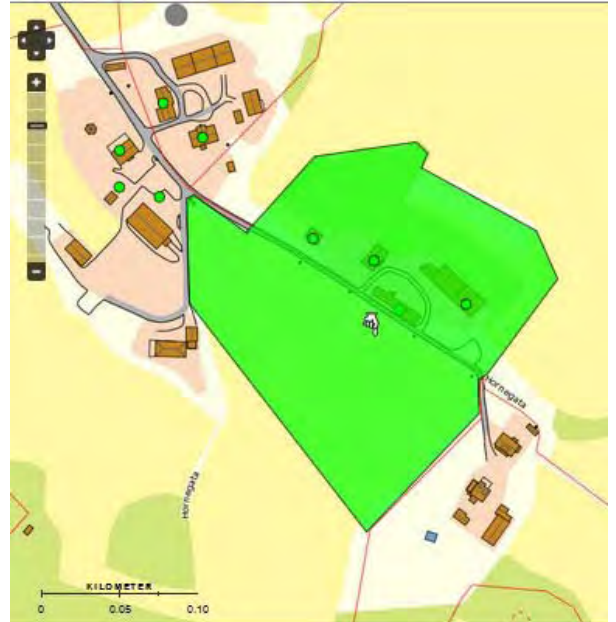

Horne kulturmiljø

Hornegata 89 (g/bnr. 1/1), Søndre Horne

Større gårdsbruk – 1800-1850

Objektnummer: 276014

Verdivurdering: Svært høy verneverdi

Horne er et sjeldent eksempel på en større gård med godt bevarte innhus og uthus fra første halvdel av 1800-tallet. Gårdstunet er formet som et åpen rektangel med driftsbygninger i to lange lenger på hver side. Samtlige 8 hus fremstår med høy autentisitet, høy alder og høy eller svært høy verneverdi.

Kulturmiljø

Horne er et større gårdsbruk med et komplett tun som i hovedtrekk er utformet gjennom første halvdel av 1800-tallet. Her finner vi bygdas største laftete låvebygning og en unik stallbygning med trev. I uthuslengen inngår også en større utedo. Den andre bygningsrekken mot tunet består av bryggerhus og en rekke skjulbygninger, alle i laftet tømmer. Hovedbygningen er noe ombygd, men typisk for et større våningshus omkring 1800.

Områdeavgrensning

Kulturmiljøet dekker gårdstunet langs nordøstre side av Hornegata og et åpent jorde på sørvestsiden. Området har en lengde på ca. 200 meter og en bredde på ca. 160 meter, likt fordelt på hver side av gata.

Byggherre for hovedbygning og driftsbygninger må være John Syversen og hans kone Else Borgersdatter, som eide gården fra 1788 til 1852. Else ble enke i 1827, men ble sittende med gården i ytterligere 25 år. Hun var datter av eidsvoldsmannen Christopher Hoen. Svigersønnen Ole Eriksen Hedenstad overtok gården, og hadde kanskje også stått for driften i svigermorens tid.

Øverst: Bryggerhus og del av vestre uthusrekke. Hele denne uthusrekken har ett bygningsnummer.
Stort bilde over: Do, stall med trev og låve fra 1. halvdel 1800-tallet, også samlet i ett bygningsnummer.
Høyre bilderekke: Hovedbygning fra omkring 1800 og stabbur fra omkring 1840.

Verneverdige bygninger i kulturmiljøet

Objektnummer:			Eiendomsdata:			Bygningshistoriske data:		Vern:
BraFelt-Id:	Bygnings-nummer:	SEFRAK-nummer:	Gnr/bnr:	Adresse:	Navn/gård:	Opprinnelig funksjon:	Datering:	Samlet verneverdi:
623183	7994850	06240207014	1/1/0	Hornegata 89	Horne Søndre	Låve, stall, do	Midten av 1800-tallet eller noe tidligere.	Svært høy
623179	160776544	06240207013	1/1/0	Hornegata 89	Horne Søndre	Bolig	Omkring 1800	Høy
623181	160776536	06240207015	1/1/0	Hornegata 89	Horne Søndre	Bryggerhus, uthus	Varierende datering før og omkring 1850.	Høy
623177	160776528	06240207016	1/1/0	Hornegata 89	Horne Søndre	Stabbur	Angivelig 1840 angitt på midtre stabbe	Høy

Pinsle kulturmiljø

Grosvoldveien 551 (g/bnr. 130/22), Fiskum

Mellomstort gårdsbruk – 1700/1800-tallet

Objektnummer: 276039

Verdivurdering: Høy verneverdi

Bryggerhuset er et av de eldste i kommunen og har høy autentisitet med 250 år gamle bygningsdetaljer. Våningshus, låve og stabbur har høy alder, er i hovedtrekk godt bevart og kompletterer bildet av et tradisjonelt gårdsanlegg fra tiden før de store reformer i landbruket. Som et samlet anlegg hvor også et nyere skjul inngår, fremstår Pinsle med stor tidsdybde, er rimelig autentisk og med til dels svært sjelden bebyggelse.

Kulturmiljø

Pinsle er et mellomstort gårdsbruk med 4 godt bevarte laftebygninger som dekker de viktigste funksjonene på et bruk. Våningshus, stabbur og låve er trolig oppført tidlig på 1800-tallet, mens bryggerhuset er fra midt på 1700-tallet og trolig gårdens første hovedbygning. Til anlegget hører også en hundre år gammelt skjulbygning. Den gamle ferdselsveien til Sandsvør og videre vestover løper gjennom tunet.

Områdeavgrensning

Kulturmiljøet omfatter tunet og den nære innmarka i en 60-80 meters radius. Området dekker plataet hvor tunet ligger og er avgrenset av vegetasjonsbelter i sørøst og nordvest og henholdsvis sterkt fallende og stigende terreng i de to andre himmelretninger.

Gården ble skilt ut fra Vego midt på 1700-tallet, og på den tid ble bryggerhuset oppført som gårdens bolighus (under til venstre). Dagens bolighus (over til venstre), buret (over til høyre) og låven (under til høyre) er oppført i første halvdel av 1800-tallet av Johns Olsen Pinsle, som var eier 1827-44, eller foregående eier, Hans Hansen Muggerud. Gården er nå under rehabilitering.

Verneverdige bygninger i kulturmiljøet

Objektnummer:			Eiendomsdata:			Bygningshistoriske data:		Vern:
BraFelt-Id:	Bygnings-nummer:	SEFRAK-nummer:	Gnr/bnr:	Adresse:	Navn/gård:	Opprinnelig funksjon:	Datering:	Samlet verneverdi:
623411	160671858	06240103021	130/4/0	Grosvoldveien 551	Pinsle	Bolig	Midt på 1700-tallet.	Svært høy
623407	160671890	06240103018	130/4/0	Grosvoldveien 551	Pinsle	Bolig	1. kvartil 1800-tallet. Kan være noe yngre.	Høy
623405	160671874	06240103019	130/4/0	Grosvoldveien 551	Pinsle	Stabbur	1. kvartil 1800-tallet. Kan være noe yngre.	Høy
623409	160671882	06240103020	130/4/0	Grosvoldveien 551	Pinsle	Låve	1. kvartil 1800-tallet. Kan være noe yngre.	Høy
623413	160671831	06240103022	130/4/0	Grosvoldveien 551	Pinsle	Vognskjul	1910	Høy

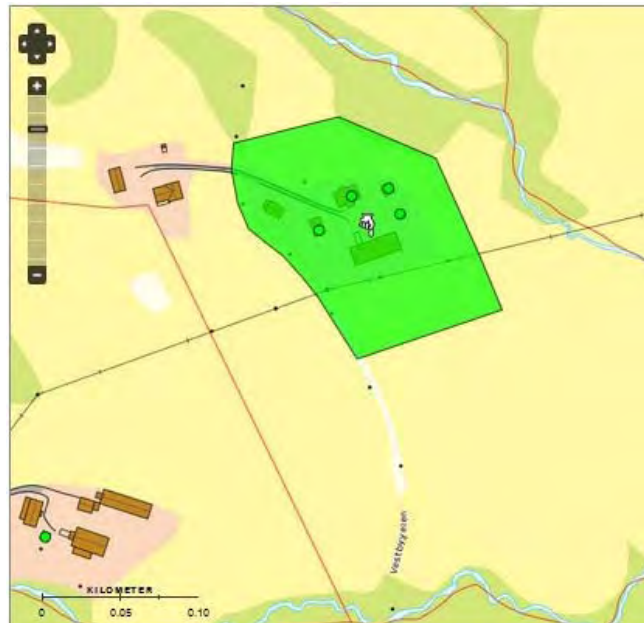

Sørli kulturmiljø

Vestbyveien 98 (g/bnr. 178/2), Ytre Bingen

Mellomstort gårdsbruk – 1700-tallet

Objektnummer: 276040

Verdivurdering: Høy verneverdi

Anlegget fremstår som et tidlig sveitserstilsanlegg der spesielt hovedbygningen har gode og tidstypiske detaljer. Bygningene har høy autentisitet og hovedbygningen har fortsatt gamle korsvinduer med funklende glass i behold. Eldste del av bryggerhuset har høy alder. Samlet sett er tunet sjeldent helhetlig og med høy autentisitet.

Kulturmiljø

Gården Sørli ligger i en sørvendt skråning med et åpent firkanttun omkranset av våningshus, bryggerhus, stabbur og en stor enhetslåve samt et nyere uthus like utenfor tunet. Gården er et godt og tidlig eksempel på at nye driftsformer i landbruket etter midten av 1800-tallet ga støtet til en fornyelse av byggeskikken.

Områdeavgrensning

Kulturmiljøet avgrenses av Vestbyveien i vest, av sterk fallende terreng rett nord og øst for tunet, og skrånende landbruksareal 50 meter sør for låvebygningen.

Første byggetrinn i dagens sidebygning (over til høyre) kan være oppført etter deling av hovedbruket i 1844 eller helst noe tidligere. Hovedbygningen (over til venstre og under til venstre) skal være oppført i 1860-årene og senere er den forhøyd og forsynt med elegant løvsagdekor, senest ved en ombygging i 1908. Stabburet (under til høyre) er jevngammelt med hovedbygningen.

Verneverdige bygninger i kulturmiljøet

Objektnummer:			Eiendomsdata:			Bygningshistoriske data:		Vern:
BraFelt-Id:	Bygnings-nummer:	SEFRAK-nummer:	Gnr/bnr:	Adresse:	Navn/gård:	Opprinnelig funksjon:	Datering:	Samlet verneverdi:
624015	160763930	06240502056	178/2/0	Vestbyveien 98	Sørli	Bolig	Oppført 1860-årene. Fasadedetaljering fra ombygging 1908.	Svært høy
624017	160763914	06240502057	178/2/0	Vestbyveien 98	Sørli	Stabbur	3. kvartil 1800-tallet. Kan være noe yngre.	Høy
624013	160763884	06240502059	178/2/0	Vestbyveien 98	Sørli	Bolig	1. kv. 1800-tallet. 2. etg. påbygd? Forlenget mot nord ca 1900.	Høy
			178/2/0	Vestbyveien 98	Sørli	En hetslåve	1. kvartil 1900-tallet	Middels

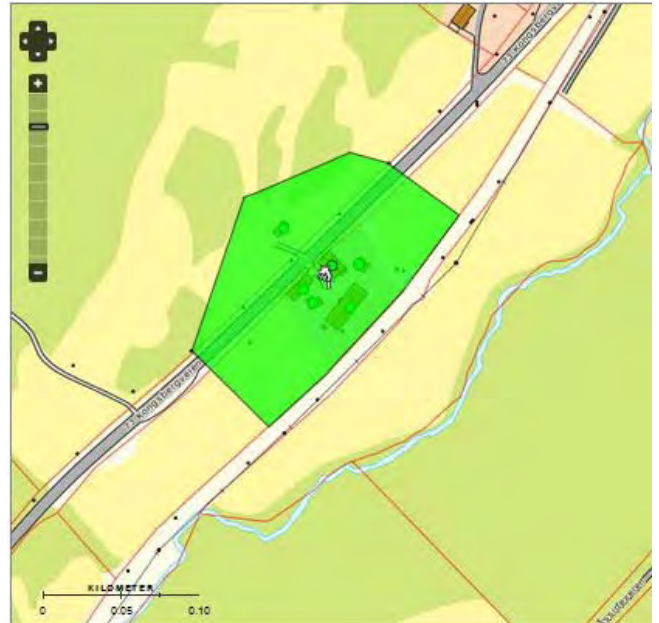

Rustand kulturmiljø

Kongsbergveien 1031 (g/bnr. 150/1), Fiskum

Mindre gårdsbruk – 1800-tallet

Objektnummer: 276050

Verdivurdering: *Svært høy verneverdi*

Gården er en av meget få i kommunen som har flere verneverdige og godt ivarettatte bygninger som samlet gir et autentisk inntrykk av et fullverdig anlegg fra denne tiden.

Kulturmiljø

Mindre gårdsbruk med 6 bygninger. Anlegget er typisk for mindre bruk mot slutten av 1800-tallet, men et par av husene er betydelig eldre. Buret er et ombygd kvernhus, eneste «bevarte» i kommunen. Til anlegget hører en sjeldent autentisk og godt bevart gårdssmie med høy alder. Bygningene i anlegget representerer byggeskikken gjennom 1800-tallet og dekker de fleste funksjoner på et mindre bruk.

Områdeavgrensning

Området begrenses av jernbanen i sørøst og et høydedrag parallelt med Kongsbergveien i nordvest. Kortsidene av området er trukket i ca. 60 meters avstand fra bebyggelsen.

Hovedbygning (øverst og over til venstre), låve og skjul er satt opp av trelasthandler Hans Pedersen Rustand i hans eiertid 1872-1922. Denne eieren gjorde seg bemerket som sparebankdirektør, ordfører og stortingsmann. Stabburet (over til høyre) er fra 1860-årene, men laftekjernen er et gammelt kvernhus som kan være betydelig eldre. Bryggerhusbygningen (under til venstre) er nok den gamle hovedbygningen og kan være oppført tidlig på 1800-tallet. Her har det vært drevet skole der Peder Hansen var lærer. Han var far til stortingsmannen. Smia på andre siden av veien (under til høyre) et trolig den eldste bevarte smie i kommunen.

Verneverdige bygninger i kulturmiljøet

Objektnummer:			Eiendomsdata:			Bygningshistoriske data:		Vern:
BraFelt-Id:	Bygnings-nummer:	SEFRAK-nummer:	Gnr/bnr:	Adresse:	Navn/gård:	Opprinnelig funksjon:	Datering:	Samlet verneverdi:
623686	160673117	06240103029	150/1/0	Kongsbergveien 1031	Rustand	Stabbur	1864 som bur, kvern fra tidlig 1800-tallet.	Svært høy
623682	160673060	06240103031	150/1/0	Kongsbergveien 1031	Rustand	Smie	1700-tallet.	Svært høy
623688	160673141	06240103026	150/1/0	Kongsbergveien 1031	Rustand	Bolig	1898	Høy
623684	160673125	06240103030	150/1/0	Kongsbergveien 1031	Rustand	Bryggerhus	1. kvartil 1800-tallet.	Høy
623692	160673109	06240103027	150/1/0	Kongsbergveien 1031	Rustand	Vognskjul	1920	Middels
623690	160673133	06240103028	150/1/0	Kongsbergveien 1031	Rustand	Låve	1880	Middels

Valheim kulturmiljø

Varlo 54, (g/bnr. 85/8), Hokksund

Gårdsbruk – tidlig 1900-tallet

Objektnummer: 206041

Verdivurdering: Høy verneverdi

Varlheim er et forholdsvis nyetablert gårdsbruk og et gjennomført eksempel på byggeskikken tidlig på 1900-tallet. Hovedbygningen er oppført med høy kvalitet og detaljering som er påvirket av jugendstilen. Anlegget med de tre husene er helhetlig, tidstypisk og rimelig autentisk.

Kulturmiljø

Valheim ligger på toppen av et sørvendt og hellende terreng på vestsiden av Varlo-veien. Hovedbygningen ligger fritt, og med en frukthage i forkant. Sammen med enhetslåve og et større bryggerhus med drengestue og vognskjul, inngår den i et nesten lukket kvadratisk tun. Gården er i sin helhet oppført i årene omkring 1914.

Områdeavgrensning

Kulturmiljøet utgjør et tilnærmet kvadrat der grensene er trukket ca. 75 meter fra tunets senter. På østsiden går avgrensningen langs foten av en bratt skråning, mens øvrige sider består av åpent landbruksareal.

Valheim ble skilt ut fra Nordre Varlo av gårdbruker og trelasthandler Hans Syversen Varlo i 1910. Her bygde han i løpet av få år opp en helt ny gård, og deretter solgte han hovedbruket i Varlo i 1915. Hovedbygningen (over og til venstre) er oppført med høy kvalitet og detaljering preget av sveistestilens dekorglede og noe inspirasjon fra jugendstilen. Enhetslåven (nederst til venstre) har overbygd låvebru. Bryggerhuset (under) inneholder også vedskjul, vognskjul og rom for tjenestefolk.

Verneverdige bygninger i kulturmiljøet

Objektnummer:			Eiendomsdata:			Bygningshistoriske data:		Vern:
BraFelt-Id:	Bygnings-nummer:	SEFRAK-nummer:	Gnr/bnr:	Adresse:	Navn/gård:	Opprinnelig funksjon:	Datering:	Samlet verneverdi:
648266	160719907		85/8/0	Varlo 54	Valheim	Bolig	1914	Høy
648267	160719915		85/8/0	Varlo 54	Valheim	Uthus	1914	Høy
648268	160719923		85/8/0	Varlo 54	Valheim	Enhetslåve	1914	Middels

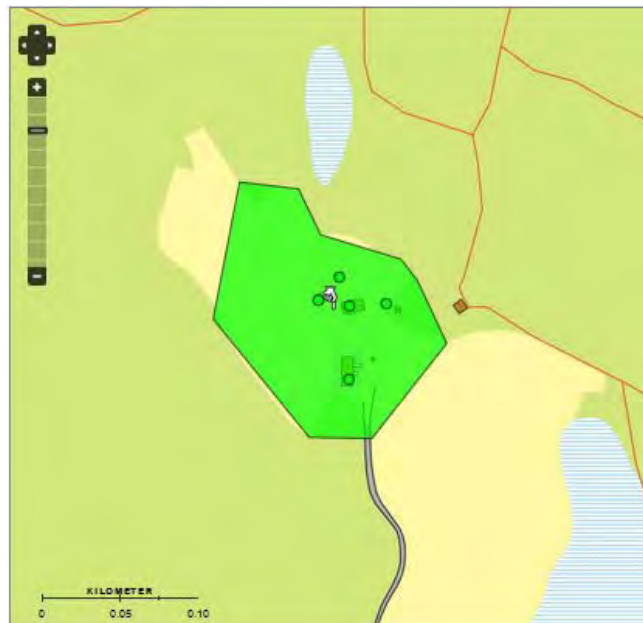

Aspeseter kulturmiljø

G/bnr. 143/5, Lurdalen

Gårdsbruk – tidlig 1800-tallet

Objektnummer: 276431

Verdivurdering: Høy verneverdi

Bebyggelsen består av et våningshus med en senere forlengelse, et stabbur, en stor låve og et grisehus. Låven er en av de større og trolig den eldste som er bevart i kommunen. Alle bygninger har høy alder og autenticitet. Som et samlet anlegg er Aspeseter et enestående eksempel på et nær komplett gårdsbruk for 200 år siden.

Kulturmiljø

Bebyggelsen på Aspeseter ligger på en langstrakt hylle i et kupert terreng. Umiddelbart på vestsiden av tunet faller terrenget betraktelig, slik at låven troner øverst på bakkekammen. Fire ukledde laftebygninger fremstår i hovedtrekk slik de ble oppført tidlig på 1800-tallet. De har en størrelse og utforming som avslører at det her har vært helårsdrift, og at gårdsnavnet skyldes at bruket tidligere har vært seter.

Områdeavgrensning

Områdets grenser er trukket langs skogbrynet nord og sør for bebyggelsen. I øst og vest er yttergrensen trukket ca. 50 meter fra bebyggelsen.

Aspeseter var, som navnet antyder, opprinnelig en seter. Plassen ble trolig tatt opp igjen som gårdsbruk av rydningsmannen Jahn Bentsen Aspesæterne på slutten av 1700-tallet, og det kan være han og hans familie som har oppført bygningene. Bebyggelsen består av hovedbygning (øverst til venstre), grisehus (over), stabbur (til venstre) og en stor låve (under). Bygningene er sjeldent godt bevart.

Verneverdige bygninger i kulturmiljøet

Objektnummer:			Eiendomsdata:			Bygningshistoriske data:		Vern:
BraFelt-Id:	Bygnings-nummer:	SEFRAK-nummer:	Gnr/bnr:	Adresse:	Navn/gård:	Opprinnelig funksjon:	Datering:	Samlet verneverdi:
623566	160673486	06240101062	143/5/0	Aspeseter	Aspesetere	Låve	1. halvdel 1800-tallet.	Svært høy
623564	160673508	06240101058	143/5/0	Aspeseter	Aspesetere	Bolig	1. kvartil 1800-tallet eller sent 1700-tallet.	Høy
623568	160673516	06240101059	143/5/0	Aspeseter	Aspesetere	Grisehus	1. kvartil 1800-tallet.	Høy
623560	160673494	06240101061	143/5/0	Aspeseter	Aspesetere	Stabbur	1. kvartil 1800-tallet eller sent 1700-tallet.	Høy

KILDER OG LITTERATUR

- Bjarnar, Ove: Elvekulturen. Eikers historie. Bind 3. Drammen 1994.
Granum, Svein Knut (red.): Norske Gardsbruk, Buskerud fylke. Bind 2. Krøderen 1991.
Johnsen, Nils: Eker, træk av storbygds saga. Kra. 1914.
Kulturminner i norsk kraftproduksjon, NVE-rapport 2/2006. Oslo 2006.
Matrikel for Buskeruds Amt. Christiania 1837.
Norges Matrikel, Buskeruds amt. Kra. 1905.
Norske gardsbruk, Buskerud. Bind 2. Oslo 1948.
Riibe, Sissel og Henning Weyergang-Nielsen: Kraftoverføringens kulturminner. NVE. Oslo 2010.
Sellæg, Jo (red.): Reguleringsplan for øvre Dyrge. Foreningen til norske Fortidsminnesmerkers Bevaring. Eiker/Drammen 1980.
Skeie, Jon: Fra splittet storbygd til kommunalt fellesskap. Øvre Eikers historie. Del 1 1885-1935. Drammen 2015.

Historiske opplysninger v/Bent Ek
SEFRAK-registreringer, Riksantikvaren.